

Masja

Masja

av Eino Hanski,

bevarad och digitaliserad av Christian Lanciai.

Eino var alltid full av uppslag och nya idéer, och när han fick en ny sådan tvekade han inte inför att omedelbart sätta den i verket. Han var ju inte bara författare och skulptör utan även uppfinnare och spelade även in en skiva med gamla ryska sånger som han kunde utantill. Hans mor var ju ryska, medan hans far var finne, men modern var tydligen den dominerande av de två, och till hennes minne skrev han alla sina sex *Masha*-romaner. Den sista blev aldrig publicerad men förelåg färdig när jag lärde känna honom, och vid ett tillfälle läste han med stor rörelse det avslutande kapitlet för mig. Föga anade jag då vad han umgicks med för planer för min räkning.

Han tyckte om min musik, och vad som kanske mest drog honom till mig var mina finländska rötter och förtrogenhet med det ryska kynnet – min egen gudfar hade ju varit rysk emigrant från Petersburg 1917. Han fann det därför naturligt att med mig dela med sig av sina ryska erfarenheter och framför allt av sin genomryska själ, som var helt färgad och dominerad av hans så gränslöst beundrade moder. Ändå kom det som en överraskning när han 1998 frågade mig om jag ville skriva musiken till hans musikal om Masha, som skulle utgöra inte bara en sorts summering av alla de sex Masha-romanerna utan av hela hans ryska livserfarenhet. Verket är därmed kanske hans både konstnärligt och mänskligt rikaste alster.

Allt i Masha-romanerna och följaktligen också i musikalen är självupplevt, antingen genom andra som han känt eller genom honom själv. Realismen är därför total, och endast musiken och poesin lyfter föreställningen över en i princip outhärdlig verklighet. Det var kanske mest därför musikalen refuserades av hans kontakter i Stockholm – de förstod sig inte på den, fattigdomens och svältens verklighet var ett okänt begrepp för dem, de kunde inte leva sig in i de ohyggliga förhållandena under Stalins Leningrad och tyckte väl att det hela var för patetiskt och trist. Det behöver det inte vara, och enligt min mening måste man inte ha med de sista två akterna. Man kan lugnt betrakta den stora brölloppscenen som ett naturligt och tillräckligt slut.

Den sista Masha-romanen och denna musikal var inte Einos enda postuma verk. Han har efterlämnat flera pjäser och flera mycket roliga sådana – det är lätt att glömma, att Eino med all sin fruktansvärda erfarenhet av Stalintiden och kriget dock även var en gudabenådad humorist och satiriker. "*Det rosa kriget*", som han skrev tillsammans med Eric Sjöquist, är ett strålande exempel på detta, men det finns flera – alla opublicerade. Denna humor kommer också fram i Masha-musikalen i dess underbart rabulistiska toppscener, framför allt den stora satiriska restaurangscenen, där alla 20-talets absurditeter i det kaotiska ryska 20-talssamhället kommer fram i bästa uppsluppna farsanda. Eino var en baddare på att ha roligt.

Under loppet av arbetet med Masha-musikalen blev Eino ständigt tröttare och orkade arbeta mindre och mindre. Ingen anade hur svårt sjuk han var, och först när det inte längre gick att komma ifrån det faktum att han var döende uppdagades den nästan allomfattande cancern, som han då redan måste ha lidit av i årtal. De första

varningssignalerna kom väl redan våren '99, när Masha-musikalen närmade sig sin fullbordan, och när Eino överraskade mig med att, i stället för att komma med nya uppslag och scener enligt sin vana, han började göra strykningar. Han tog bort hela sånger och hela scener, och då ville jag inte fortsätta längre. Därmed kom arbetet till ett definitivt stopp i nästan samma ögonblick som det höll på att fullbordas. Eino fortsatte arbeta med sina skulpturer och kämpa för nya projekt samtidigt som han mer och mer började umgås med teologiska frågor (vilka också delvis kommer fram i *Masha*) och vägrade som den outtröttliga kraftkarl han var envist att upphöra med att arbeta hårt, men tröttheten blev allt svårare, och nästan ingenting mer blev skrivet.

Det kanske märkligaste med hans författarskap och den detalj som lyfter fram det till en desto märkligare nivå är det faktum att han led av svår dyslexi. Detta handikapp, som borde ha hindrat honom från att någonsin skriva något, allra minst på svenska, som inte var hans modersmål, blev i själva verket språngbrädan för honom till att bara anstränga sig desto hårdare just för att överkomma det kanske svåraste av alla handikapp för en författare och för att åstadkomma det omöjliga. De originalmanuskript som vi fick dechiffrera till de färdiga verken erbjuder en säregen utmaning genom sina tafatta kråkfötter och krampaktiga försök till svårigen definierbara skisser, han skulle antagligen inte tycka om att jag nämnde detta då han fann en viktig stolthet i att dölja sitt handikapp; men i den mån det finns några originalmanuskript kvar är de kanske hans mest förvånansvärda arbeten – den möda de återspeglar erinrar kanske närmast om Beethovens kompositionsmanuskript som döv – deras massiva överstrykningar och mödosamma omarbetningar vittnar om samma hårda och extrema kamp i den påtvingade tillblivelsen.

Under de sista åren försökte han lära sig hantera en dator, och det fanns ett datorprogram med vilket han kunde komma runt sin dyslexi – ett dyrt program som skrev ner på diktamen. Han fick det att fungera, men det fungerade för bra. Eino hade ju humör och temperament och kunde få utbrott även när han dikterade, det räckte med det minsta misstag så kunde han ösa ur sig svordomar, och naturligtvis tog programmet samvetsgrant med även alla svordomar och lynnesutbrott i utskriften, varpå Eino bara förlorade ännu mera humör, så att han till slut tappade tålamodet med detta alltför bokstavliga program. Datorer har ju ingen urskilningsförmåga, och ingenting kan hindra dem från att göra som de blivit programmerade. Eino var för mänsklig för sådant.

Han visste dock alltid vad han ville åstadkomma, och den viljan var allt och tillräckligt för att åstadkomma ett livsverk av sällsynt hög karaktär och kvalitet, som i alla dess former, i skulpturerna, uppfinningarna och böckerna och till och med i musikinspelningarna företer en klarsynthet och formbegåvning av sällsynt renhet. Hans erfarenheter må ha hört till de grymmaste i världen, men hans sinne hade kanske just därigenom luttrats till ett av de renaste och klaraste i världen.

Einos egen programförklaring till Masja.

Min ambition är att genom Masja ge en sann bild av Ryssland från den blodiga söndagen 1905 och till 1975. Jag vill skildra alla de okända, som bar revolutionen på sina axlar, dessa glömda och förrådade, dessa till synes obetydliga, utan vilka ingen Lenin, Trotskij eller despoten Stalin hade fått sina namn inskrivna i historien: de små människorna, som *är* själva historien utan att vilja åstadkomma den själva, och som snarare *blir* offer för den än får någon lön för sina offer.

Då vi träffar Masja är hon föräldralös och tvingas att be om allmosor. Den första mänska hon träffar som verkligen bryr sig om henne och kallar henne för Smulan är Banzai, en enbent krigsinvalid från rysk-japanska kriget 1904. Hos honom finner hon trygghet men blir sviken då Banzai gifter sig.

I andra akten möter vi Masja 1916 och hennes första kärlek Pavel. Masja arbetar på patronfabriken när kvinnorna från Ericssons telefonfabrik i februari 1917 går ut på gator för att demonstrera för fred och bröd. Det var starten till den sanna revolutionen. Masja sveps med i den allmänna stämningen, och vi möter henne 1918 då hon är vid fronten under inbördeskriget. Under anfallet blir hon sårad och förlorar sitt kärleksbarn med Pavel då hon får missfall. Pavel dog vid fronten utan att veta att hon väntade hans barn. Tillbaka i Petrograd börjar hon åter arbeta på fabrik. Drömmarna om ett rättvist samhälle har gått i kras. Hon har förlorat tron på allt. Vid ett lägenhetsbyte möter hon hamnarbetaren och finnen Matti som bor i samma lägenhet. Tre veckor senare friar han trubbigt till henne då han tycker att båda är ensamma och utan släktingar, så han vill göra en släkting med henne. Äktenskapet blir mycket lyckligt. Masja har fått den trygghet och kärlek som hon längtat efter i hela sitt liv. De får en son Leo.

1937 arresteras Matti och försvinner för alltid. Masja och sonen kämpar vidare. Vid krigsutbrottet 1941 går Leo frivilligt in vid armén och försvinner vid fronten. Masja är åter ensam. Förtvivlat vänder hon sig till Gud och ber om en enda ynnest: att en enda gång få träffa sin son, och hon tycker att hon får svar på sin bön. Drömmen att han svarat på hennes böner hjälper henne genomleva stadens belägring. Av sin omgivning betraktas hon som sinnessvag, då hon dagligen går till den lilla bro som förbinder Petrogradska Starana med Peter Paul-fästningen, för dit brukar turisterna söka sig. Hon är helt övertygad om att Leo kommer dit en dag. Han kommer på sin 53-e födelsedag. De får tre timmar tillsammans innan Leo flyger hem till Sverige.

På väg ut från flygplatsen ramlar Masja och bryter benet. Tre månader senare ber hon Gud ta henne ifrån staden. Hon dör på sjukhuset och möter Matti och alla sina vänner i slutscenen.

Masja

av Eino Hanski,

bevarad och digitaliserad av Christian Lanciai,
(1998-99)

Personerna:

Folket
Masja
Andrej, Andrjusjka, hennes bror
Babusjka, "Gumman", deras fostermor
Banzai, enarmad soldatveteran och tiggare
"Gubben", en annan tiggare
andra tiggare
Ignatij, skälmsk munk
Grusja, hans kvinna
krogfolk
Annusjka, fallen kvinna
Vasilij Tjornij, "Vasjka"
Pavel, Masjas första man
Kolja
Tanja
andra ungdomar på landet
soldater och matros
en bondgubbe och hans Matrona
en kommissarie
en rödgardist
restaurangfolk
Matti Orava
en milisman
bröllopgäster
Evert, blind
ett fyll
fabriksfolk
kapten Strelkov (Streltsov)
Leo, Masjas son, "Lovatj"
poliser
en granne

Handlingen utspelar sig i Sankt Petersburg, Petrograd och Leningrad, 1905-75.

Copyright © Naemi Hanski 2000

Masja

1905

Akt I scen 1.

Utspelas den 9 januari 1905. Sankt Petersburgs arbetare är på väg till Vinterpalatset för att be om bröd av "lille far", Tsaren. I spetsen för det stora tåget går prästen Gapon med en stor ikon av den Heliga Modern högt buren i händerna. Tåget drar förbi sjungande den mäktiga hymnen "Gud bevara Tsaren" på ryska. I tåget går Masja, hennes bror Andrej och den stora Smeden. Masjas skosnöre går upp, och hon stiger åt sidan med brodern och smeden, som ledsagar henne. Brodern knyter hennes skosnöre och grälar på henne. Smeden lyfter henne så på sina axlar för att hon ska kunna bli den första att se Tsaren. De stiger åter in i tåget och försvinner i mängden, men Masja syns ovanför mängden, när hon bärs ut. Så hörs plötsligt skottlossning, skrik och rop på hjälp från det håll vartåt hopen har varit på väg. Mänskor kommer rusande i panik från det hållet, och hela folkmassan tvingas vända om. Masja, som just hunnit ut, kommer tillbaka med Andrej. Han stödjer sig på henne hoppande på ett ben, och det andra släpar han efter sig. Utmattad lägger han sig ner. Masja tar hans huvud i sitt knä och smeker honom tröstande.

En hymn om tsarens undergång.

Kören bildas av de flyende, allt fler ansluter sig och sjunger med, och till slut dånar det ur en massa strupar:

Hur kunde du,
Guds egen smorde
så möta folkets kärlek
med kallt stål?
Så kom ihåg oss
på den dagen då de dina
liksom oss blir skjutna,
krossade som lik.
Du trodde dig ha makt
över oss alla
men glömde hårt
din egen ynkedom.

Din Gud är blott ett spöke
i din sjuka hjärna.
O lille far,
han kväver dig till slut
i fjädrar, guld och diamanter.
Du lärde dig att gå i avmätt takt
i tron att diamanter strålgans
återspeglar ock ditt ynkliga förstånd.

Du väckte vrede, hat och blodtörst;
så klaga inte då de drabbar dig.
Den Gud som smorde dig
att styra Ryssland,
den guden kommer likaså
att krossa dig.

När kören tystnar ligger Andrej fortfarande i Masjas knä. De är omgivna av andra sårade som långsamt lämnar scenen. Till slut är det bara de två kvar.

Andrej Masjenka, hur ska vi klara oss nu? Jag kan inte arbeta, och smeden var min bästa vän på fabriken. Han finns inte mer, Masjenka. Han var snäll. Han ställde sig framför mig när kosacken lyfte sabeln mot mig för att hugga till. Jag såg hans huvud. Det hängde på en liten slamsa på ryggen. Sedan föll han. Masjenka, hur skall det nu bli? Vi har ingen som bryr sig om oss...

Masja Du pratar. Vi har Babusjka. Hon hittar på råd, skall du se.

Andrej Den käringen! Hon bara utnyttjar alla. Nu kommer hon att skälla ut mig för att jag inte kan arbeta på ett tag.

Masja Nej, Andrusjka, så hemsk är hon väl ändå inte. Hon klappade mig på kinden idag då vi skulle gå...

Andrej (gör grimaser av smärta och får Masja att stiga upp)

Masja Jag går och ser om jag kan få tag i någon hästskjuts. Ligg du kvar, Andrusjka. Jag kommer snart.

(Hon smeker sin broders kind och finner det svårt att lämna honom. Ljuset tonas ner alltmer. Så börjar hon sjunga ömt och stilla "*Sången till Livet*" (pianissimo, dolcissimo):

Andrej, min bror, mitt hjärta!
Brist ej ännu, min vän!
Sorgen har nog av smärta,
Brist ej ännu, du livets sträng!

Man hör fortfarande skottlossning på avstånd samt skrin och stönanden från döende och sårade, som ligger strödda runt omkring dem. Sången kulminerar:

(andantino, quasi lento):

O Petersburg, mitt hjärta!
Blöd ännu mer, min vän!
Aldrig skall sorgens smärta
krossa min stad, mitt hjärtas hem!
Sjung om mina drömmars stad,
om all min kärleks hem!
Sorgen har inga drömmar
som ej för livet hem igen!
O Petersburg, mitt hjärta!
Blöd ännu mer, min vän!
Aldrig skall sorgens smärta
krossa mitt folk, min stad, mitt hem!

Slut på första scenen.

Scen 2.

Scenen vrids. När ljuset återkommer befinner vi oss framför en vit kyrka med trappavsats. Vid ingången står en gammal skäggig tiggare. Fem andra står vid gången. Ut kommer flera kyrkobesökare och ger allmosor till den gamle närmast ingången. De andra får sedan något av de fattiga som besöker kyrkan. En av tiggarna är en enbent man, *Banzai*, i soldatuniform. Han lutar sig på sina kryckor med utsträckt hand mot de förbipasserande. Inifrån kyrkan hörs vacker körsång. Från vänster kommer en Gumma, Babusjka, in. Hon drar den motvilliga Masja efter sig. Masja är klädd i lappade kläder och bär en tygpåse över sin ena axel. Gumman mässar om Guds straff som drabbar den som sätter sig emot Tsaren, Guds Smorde: "Nu får vi lita till Kristi barmhärtighet, till hans kärlek och stora nåd." Gumman drar Masja med sig och ställer henne bredvid Gubben, som ilsket blänger på dem. Gumman instruerar Masja hur hon ska hålla fram handen och korsar sig när hon får en allmosa. Så lämnar hon Masja, och med ett sista förmanande pekfinger lämnar hon scenen. Kyrkdörren öppnas, och en förnäm dam kommer ut. Masja ställer sig i hennes väg och sträcker fram handen. Irriterad över hennes framfusighet knuffar kvinnan Masja åt sidan samtidigt som hon ger henne en slant. Kvinnan har knappt hunnit lämna scenen när Gubben tar Masja i kragen och skuffar henne ut mot gången. Masja ramlar och slår sig. Gubben lyfter käppen och tänker slå henne, då den enbente Banzai hoppar fram till honom och slår Gubben med sin krycka. De andra tiggarna skyndar fram och hjälper soldaten att puckla på gubben. De sjunger en kort ramsa om "Tiggartyrannen", som länge förtryckt dem alla:

"Tiggartyrannen" (presto)

Ner med tyrannen, störta tyrannen, dra ner den geten i dyn!
Störta tyrannen, dra ner det svinet, slå in den busen hans tryn!
Vi har fått nog av busens fasoner, nu är det slut med hans gnyn!
Krossa tyrannen, han ska få fandan, nu är det slut med hans flin!
Dra ner den geten, ner in i skiten, vi ska ge honom hans lön!
Nu är den här, befrielsestunden, nu ska vi höra hans stön!
Njut av den stunden, sparka den hunden, hör ej på tiggarens bön!
Nu har den kommit, demokratin, när tiggarna tar ut sin lön!

Masja reser sig och springer fram till soldaten Banzai och söker skydd under hans soldatkappa. Några nya kyrkobesökare kommer plötsligt in på scenen och avbryter misshandeln. Som genom ett trollslag förvandlas de nyss så hatfulla trashankarna till ynkliga vädjande kryp med sina utsträckta händer. Hopkrupen och haltande lämnar Gubben scenen. Soldaten föser Masja med höger hand fram till dörren där hon ställer sig framför en av besökarna och ber om en allmosa. En Gumma plockar fram en brödkant och ger den till henne. Masja stoppar brödet i påsen och korsar sig. Hon nickar och ler tacksamt mot Banzai. Denne vinkar tillbaka. Gudstjänsten är slut. Folk kommer ut ur kyrkan. Masja snurrar runt bland dem och ber om allmosor. Hon får några slantar, och de andra tiggarna stämmer upp en mumlande tacksägelsesång till de förbipasserande, som stannar till ibland och skänker en slant. Då den sista besökaren lämnar kyrkan drar sig tiggarna bort från kyrkans närhet. Endast Masja och Banzai blir kvar. Han frågar om inte hon skall gå hem. Hon säger att hon måste vänta på Babusjka, som skall komma tillbaka. Masja fryser. Banzai öppnar sin kappa, och Masja kryper innanför den. Så hörs Masjas röst,

då hon frågar: "Kan inte jag bli ditt andra ben?" Banzai svarar: "Å, Smulan, du är allt godhjärtad du, ungen min. Och ett bättre ben har ingen annan i hela världen." Och han smeker henne genom tyget. Hon tittar ut och ler mot honom. "Det luktar häst om dig. Det tycker jag om."

Banzai Jag sover bland hästar. Men varför skickar din Babusjka ut dig med tiggarpåsen?

Masja Hon är inte min riktiga Babusjka. Jag har ingen Babusjka eller Mamma. Pappa dog i Sibirien. Jag har bara Andrusjka, min bror, men han fick benet avsparkat igår, så han kan inte arbeta, och då tyckte Babusjka att vi skulle lita till Gud Fader att hjälpa oss i stället. Farbror Smeden högg kosacken ihjäl. Han ställde sig i vägen när kosacken höjde sin sabel mot oss. Han var snäll, han. Han bar mig på sina axlar så att jag skulle se Lille Far, men Lille Far kom inte. Smeden lärde mig "Gud bevara Tsaren". Vill du att jag sjunger den för dig?

Banzai Nej tack, Smulan.

Masja Jag tycker om dig. Ingen har kallat mig Smulan förut. Jag vill vara med dig.

Banzai Det får du. Vi skall vara ihop och hjälpas åt. Jag har alltid drömt om en liten Smula som du, och nu har Gud sänt dig. Snart kan jag köpa dragspel, och då hovar vi in slantar i massor. Då är vi inga tiggare längre utan Musikanter. Då spelar jag, och du dansar omkring med min soldatmössa och håvar in pengar.

Masja kryper ut ur hans kappa och börjar improvisera en dans framför honom.

Masja Blir det bra så här?

Banzai Jadå, men det blir ännu bättre med musik. Alla kommer att applådera dig, Smulan.

Gumman kommer in på scenen.

Gumman Vad i Herrans namn gör du, unge? Dansar vid Herrens tempel, ditt ogudaktiga kryp! (*tar Masja i håret och drar i henne.*)

Banzai Det låter du bli, din gamla smitta! (*kör sin krycka i gummans bröst.*)

Gumman Är du från vettet, ditt enbenta elände? (*släpper Masja, som springer fram till Banzai och trycker sig mot honom. Gumman närmar sig hotfullt.*)

Masja Jag vill inte gå med dig. Jag stannar hos Banzai!

Gumman (mildare) Masjenka, jag menade inget illa. Jag blev bara så upprörd då jag såg dig dansa. Jag har talat idag med tant Grusja, du vet, hon som äger ölsjappet under oss, och hon var villig att anställa dig som barnpiga.

Masja Jag vill stanna hos Banzai! Jag vill inte passa hennes unge!

Banzai Det kanske ändå inte vore så dumt, Smulan. Då slipper du att frysa. Gå du med Babusjka. Jag lovar att komma och hälsa på dig snart.

Masja Men pengarna? Dragspelet? Du måste ju få ditt dragspel! (*Gumman fryser föraktfullt.*)

Banzai Det ordnar sig, Babusjka. Hon blir en bra barnflicka. Men först ska vi se om hon inte kan dansa fram lite musik! Dansa nu, Smulan! Visa folket vad du går för!

(Masja återtar sin dans, improviserar och utvecklar den. Medan hon dansar och förbipasserande generöst och uppskattande slänger pengar åt henne försvinner scenen och allt blir mörkt, utom den tyst dansande Masja i spotlight. Så kommer försynt Banzai tillbaka med ett dragspel och sätter sig nära henne.)

Banzai Nu har jag mitt dragspel, Masja, och det är din förtjänst. Nu ska vi bli rika! Nu ska vi ha roligt!

Och Banzai börjar försiktigt spela, trevande först, finner sedan ackorden, söker sig fram till en melodi, och så kommer "Dragspelsvalsen", ömt sjungen i duett av båda, med Masja vackert dansande då och då:

"Dragspelsvalsen" (allegretto dolce)

Banzai : Vi ska ha roligt vi två,
vi ska blott fira och dansa,
Masja : Vi ska bli rika som få,
Dragspelet sjunger vår ramsa,
Banzai : Vi ska bli mätta och rika,
Trevnaden skall aldrig svika,
Allt går i lås!
Pengar, gunås,
Masja : skall ge oss bröd till var fika,
Banzai : Dragspel, sjung din melodi!
Låt harmonierna smeka!
Masja : Sveg dina toner uti
tankar som får oss att leka,
Banzai : Dansa nu, Smulan, min flicka,
så jag får guld i min ficka,
lek, lilla vän!
Änglarnas vän!
Nu ska vi drömma oss riktigt rika,
Masja : Dragspel, sjung din melodi!
Låt harmonierna smeka!
Drömmar och världen får liv
för alla barn i all fridens lekar,

(Dragspel solo med inkommande orkester; Masja dansar runt Banzai.)

Medan de håller på samlas en försynt liten publik, fascinerad av deras uppträdande, i den dämpade belysningen, och när valsen är slut applåderar den lilla publiken hjärtligt och uppskattande. Banzai bockar tacksamt, och Masja niger så fint som möjligt.

Scen 3.

Ljuset dämpas. Scenen vrids, och vi befinner oss i ett skabbigt ölsjapp med en bardisk täckt med vaxduk i ena hörnet. Några påstrukna trashankar sitter vid ett av de tre borden och lyssnar på Banzai, som spelar på sitt dragspel. Då slås den låga dörren upp, och in kommer en stovvuxen man klädd i trasig munkkappa. Flera man trängs bakom honom och väller in i lokalen. Munken går fram till bardisken och slår den hårt med sin handflata och ropar på Grusja. Banzai slutar genast spela. En frodig rödkindad kvinna uppenbarar sig och slår utan att fråga i ett stort glas vodka som hon räcker åt munken. Kvinnan ställer fram en liten brödkorg med skurna brödbitar framför munken när denne demonstrativt tömmer sitt glas. Munken tar en brödbit, bryter en liten bit, för den till näsan och drar ljudligt och njutningsfullt in doften av brödet innan han lägger det tillbaka i korgen. De andra karlarna samlas omkring munken och ber i kör att han ska berätta om sin uppenbarelse.

Kroggubbarna

Ignatij, din gudabenådade syndare,
Delge oss den visdom du har fått,
Om himmelsk rättvisa för var och en,
För var och en som gått bort.

Ignatij stryker sig om skägget, ställer sig teatraliskt mitt på golvet med höjda armar och tänker just börja sjunga när två hårt målade kvinnor kommer in i lokalen.

"Ignatij, min frälsare!" ropar den ena (*Annusjka*) och faller på knä framför honom.

"Annusjka, din jävla hora, stör honom inte! Han ska just utgjuta sin uppenbarelse över oss syndare!" skriker en av trashankarna och vill dra upp henne från golvet. Ignatij stoppar honom med en befallande handrörelse och säger salvelsefullt med hög röst:

"Rör ej denna Guds lilla ängel!" Och han gör korstecken över Annusjka.

När Ignatij börjar mässa sin sång kommer Masja in och går fram till Banzai och trycker sig intill honom. Grusja lyfter då ett varnande finger mot Masja.

Runt Ignatij samlar sig tiggarna och svarar honom i kör.

"Ignatijs Danse Macabre" (presto lugubre)

Det kommer till mig om natten
när mörkret är så svart.

Då öppnar sig Herrens himmel
med gröna och blomstrande fält.

Kören :JUST SÅ, JUST SÅ, JUST SÅ.

Där möter jag alla som lämnat
det jordiska pinorum.

Så präster, påvar och prelater
visar för alla sin synd.

Kören :SÅ SANT, SÅ SANT, SÅ SANT.

Den synd som de aldrig levat
men drömt både dag och natt,
om famntag så lemnen stelnat
till glödande påk av järn.

Kören :JUST SÅ, JUST SÅ, JUST SÅ.

Men käftarna skall predika
om helvetets straff för allt,
För allt som livet giver
som Herren har själv befallt.

Kören :SÅ SANT, SÅ SANT, SÅ SANT.

Att leva ut vår lusta
i kättjans ljuva famn,
Att kroppsligt älska vår nästa
tills vett och sans försvann.

Men präster och prelater,
de föser framför sig
en gödselhög med synder
de aldrig levat ut.

Kören : JUST SÅ, JUST SÅ, JUST SÅ.

De lyssnat ej på kroppens
signaler som Gud gav
till varje man och kvinna
att följa livets glädjes lag.

Ignatij hinner knappt sluta då scenen fylls av festklädda kvinnor och män. Några rusar fram till Banzai och klär honom i en vit broderad rysk skjorta. Grusja kläs i broderad vit blus, man sätter en krona på hennes huvud, och hon förvandlas till brud. Grusja kommer fram till Banzai, och hårdhänt föser hon undan Masja som försöker klamra sig fast vid honom. Ignatij har fått på sig en förgylld kaftan, och med höjda händer kommer han fram till de två och välsignar deras framtids njutningsfulla liv fyllt av heta famntag. De dansande paren runt omkring dem gör obscena rörelser till en allt mer hetsande musik i ständigt tilltagande crescendo med virvlande kroppar tills alla utmattade drösar ner på golvet. Masja står då ensam mitt på golvet bland de avsvimmade och druckna. Bland alla de fallna kvinnorna ligger även Annusjka, som lyfter armarna vädjande mot Masja, som för att be henne ha barmhärtighet med henne. Masja observerar henne. Så knycker hon på nacken, och med bestämda steg är hon på väg att lämna scenen, då Annusjka reser sig upp på alla fyra och ropar efter Masja:

Annusjka Jag skall gå med dig, Masjenka! Jag vill inte vara kvar här, Masjenka! Vi ska hålla ihop! Vänta på mig, för Guds skull, vänta! Jag vill bort härifrån! jag vill leva ett bättre liv!

Annusjka reser sig mödosamt upp, Masja tar henne i handen, och tillsammans lämnar de scenen.

Ridå.

Slut på första akten.

Akt II scen 1.

1916

Grönsakslandet.

Åtta ungdomar sitter i ring på marken i grönsakslandet. Ackompanjerade av balalajkors och mandoliners spröda klang sjunger de på en folkvisa. Det är skymning. I varandras armar kommer Masja och Pavel ut ur mörkret. De har endast ögon för varandra.

– Nå, har ni sett något? frågar en yngling vänd mot Masja och Pavel.

– Är du blind? genmäler en av flickorna. – Ser du inte att Masja är i sjunde himlen, och då tänker man varken på potatis, kål eller morötter. Det finns bara Pavel för henne, eller hur, Masjenka?

– Va? Va sa du? säger Masja glömsk och sätter sig ned bland de andra med Pavels hand i sin.

– Jag önskar att jag var lika kär i dig, Kolja! skrattar en flicka och stiger upp. – Kom, Kolja, det är vår tur att gå en runda! Och hon drar upp ynglingen. I det samma lyfter Pavel upp handen och reser sig snabbt upp. Alla följer uppmärksamt med då

Pavel och Kolja springer ut i mörkret. Snart hörs det höga klagande skrik och svordomar. Alla reser sig upp och väntar då Pavel och Kolja kommer släpande på en yngling i soldatkappa som hungrigt stoppar i sig morötter.

– Vad är du för en djävla försvarare som stjälar från de fattiga? frågar Masja och stöter honom i bröstet.

– Jag skulle just komma och tacka er för kvällsmaten då de haffade mig, beklagar han sig med ett grin och sätter sig ned på marken.

– Det var mig en fräckt djävvel! utropar en yngling och tar tag i soldatens krage.

– Jag trodde att ni skulle förhöra mig, och då är det väl bäst att vi alla sitter ner, eller hur? försvarar sig kufen.

Ungdomarna sätter sig ner runt omkring honom, och Masja frågar: – Vad heter du, och var kommer du ifrån?

– Jag heter Vasilij Tjornij och kommer från Kazan. För en vecka sedan deserterade jag på uppmaning av en propagandist vars åsikter överensstämde med mina egna, det vill säga, att man inte ska döda fattiga tyska arbetare utan spara sitt eget skinn för en ljusare och bättre framtid. Så när officeren kommenderade mig att spana bakom tyskarnas linjer så spejade jag mig till Petrograd i stället, för hur det än är så överlever man i denna stad på ett eller annat sätt. Här finns det godhjärtade människor. Se bara på er. Ni ler så vackert. Tyst, tyst! Det är några där ute och stjälar ert levebröd! hyssjar Vasilij plötsligt och rusar upp innan någon hinner hindra honom.

– Era förbannade ormungar, skall ni stjäla av ärliga människor? hörs hans höga rop innan han med överdrivet stolta steg uppenbarar sig i ljuset och sätter sig.

– Det var mig en munter gök! skrattar Pavel.

– Det är väl ändå orättvist. Jag har presenterat mig, men vet inte vad ni heter.

– Jag heter Masja. Detta är Pavel, som du redan vet, och Kolja, och den mannen är min broder Andrej. Han kom för en vecka sedan från fronten. Han propagerar bland soldaterna för fred, och det här är Tanja.

Andrej avbryter henne. – Nu räcker det, Masja, och för resten tycker jag inte att det angår den här tuppen vad jag sysslar med. Du ska inte vara så godtrogen av dig. Han kan ju vara spion för tsaren.

– Skall du förolämpa mig, din djävvel? brusar Vasjka upp och reser sig.

– Nu lugnar du ner dig. Ge mig dina papper, så får jag se om du talar sanning, säger Andrej och sträcker fram handen. Vasjka överlämnar sina dokument och sätter sig ner.

– Låt honom kontrollera. Jag har inget att dölja för er, mina vänner. Men jag har ett förslag till er. Är det inte bättre att ni matar en tjuv i stället för tio?

– Vad menar du? undrar Masja.

– Att jag åtar mig att vakta ert grönsaksland i utbyte mot några morötter, kål, potatis och gurka. Nå, vad säger ni? undrar han då de leende betraktar honom.

– Det var raskt marscherat från tjuv till vakt, säger en yngling och tillägger efter en stund: Varför inte? Inte mig emot. Men då sitter du här hela natten och inte bara äter våra grönsaker och går.

– Jag lovar att jag ska vakta i både månsken och regn. Då är det avgjort, fortsätter Vasjka glad och hoppar upp och knäpper taktfast med fingrarna innan han börjar sjunga en folksång till balalajka och mandoliner. De andra faller in i refrängen. Luften vibrerar av sångarglädjen.

Scen 2. Patronfabriken.

I fonden hänger en stor affisch av en gevärspatron. Vid flera bord sitter flickor och kvinnor och fyller patronerna med krut. Längs de smala gångarna går en man iförd en grå rock och inspekterar deras arbete. Så höjer han sin käpp och slår försiktigt på lampskärmen av plåt. Sorlet tystnar.

"Nu tar vi och lyfter oss ur denna jämmerdal," säger han. "Tanja, läs 'Den sista blomman' av Alexander Pusjkin."

Tanja stiger upp och deklamerar:

Jag älskar vårens prakt – men mer
den sista blomman sommarn ger.
Då först blir levande och nära
allt det, som var mig ljust och kärt.
Så är ett avsked stundom värt
mer än att återse den kära.

När Tanja är klar befaller han Masja att sjunga "Ängeln" av Mikhail Lermontov. Masja stiger upp och börjar sjunga med en ljus stämma. De andra följer med i sången. Med överdrivna, sävliga rörelser dirigerar mannen kören.

"Ängeln" (enkelt men lyriskt)

Mot natthimlens rymd flög en ängel förbi
och sjöng på en ljuv melodi.
Och måne och stjärnor på nattlig gång
de hörde den heliga sång.

Hon sjöng om de saliga andarnas stund
i lustgårdens grönskande lund.
Hon sjöng om den Gud som i himmelen bor,
hans ära var evig och stor.

I famnen hon förde en själ på dess färd
till sorgens och tårarnas värld.
En ton av den sången hos själen blev kvar,
en ordlös, men levande klar.

Och länge han sökande går i vår värld,
av underlig längtan förtärd.
Och genom de jordiska sångernas ljud
han lyssnar till tonen från Gud. (Lermontov)

Sången hinner knappt förklinga då det genom de höga fabriksfönstren hörs höga rop från gatan: "Fred! Bröd! Fred! Bröd!" Flickorna springer fram till fönstren och tittar ut.

"Det är flickor från Ericssons telefonfabrik! Kom, Flickor! Vi skall med! Det är Kvinnodagen. KVINNODAGEN! Har ni glömt det, era gamla fjollor?" ropar Masja och rusar ut åtföljd av de andra.

Fabriksväggen lyfts upp, och vi befinner oss genast på gatan med de demonstrerande kvinnorna med plakat i händerna: "Stoppa slakten! Fred och bröd! Bröd och fred!"

Plötsligt blir det alldeles tyst i leden. Någon ropar: "Kosackerna! Kosackerna kommer!" Alla stannar till och stirrar framför sig paralyserade av skräck. Så går det som ett sus genom hopen en suck av lättnad.

"Oj, Herre du milde! Ett under! Dom kysser kvinnorna! Dom kysser kvinnorna!" skriker några hysteriskt och försvinner springande från scenen. Resten av demonstrationståget följer långsamt efter dem.

En man i trasig soldatuniform med armen i band och i bandage står vid sidan av tåget då Masja passerar förbi. Han ropar:

"Masja! Masja! Var har du varit? Jag har letat efter dig!" Och han springer fram till henne.

"Vasjka, är du inte vid fronten?"

"Var har du fått det ifrån?"

"Men du sa ju att du skulle dit och propagera bland soldaterna."

"Sa och sa! Fan, man säger så mycket!"

"Du lovade Andrusjka att du skulle dit! Din djävla lögnhals!"

"Vad är du arg för? Vad har jag nu gjort, Masja?"

"Du gör ingenting! Du bara ljuger! Andrusjka arkebuserades för ett halvår sedan vid fronten! Han kämpade för freden mot människoslakten! Och du bara mal lögner, din djävla pratkvavn! Försvinn! Jag vill aldrig mera se dig!"

"Vi ska hämnas honom, Masjenka. Vi måste hålla ihop. Detta är början till något stort." Han pekar framför sig. "Se på dem! De är kosacker. De är inte mot oss längre. De är med oss, med folket. Tsaren kommer att abdikera nu när kosackerna vänt honom ryggen. Sanna mina ord, Masjenka. Jag vet inte hur det skall sluta, men nu har det börjat, och det finns ingen återvändo, Masjenka."

Vasjka börjar sjunga. Masja känner sig följa människohoppet.

"Vasjkas ödessång" (grave pathétique)

En mänsklig rännil
från Ericssons gård
svällde till floder
av längtan och hopp om freden.
Men floden förvandlas
till stormande hav
fyllt av död, fyllt av hat
emot fader och syster och broder.
Sväll, blodets flod ur hålur fram!
Fyll världens jord med rök och damm!
Dränk varje stad i våld och larm
och översvämma hav och land!
Befrielsen är kommen fram!
Den skonar inget hem och land!
Det finns ej någon som kan stå emot
den skörd som döden har sållat ut!

Förgås, o värld, o mänsklighet!
Nu stundar krig i evighet!
Vi skall ej mera hava fred,
ty ingen bryr sig nu mer om det!
Flyt fram, du blod, på jordens rund!
Ryck varje liv ur själ och grund!
Nu härskar våldet och krigets lag.
All mänsklighet är fördömd idag,
nu rår blott grymhetens råa lag,
allt liv går under i våldets slag!
Gå hem och dö idag!

Under hans dystra sång skiftar scenen från stad till landsbygd med skogar och fält. Samtidigt avstannar rörelsen på scenen. Allt fryser till ett ögonblick innan demonstrationen delas på mitten av en blix, och den vänstra halvan springer åt vänster medan den högra fortsätter åt höger. En gårdsgård sänks ner och delar scenen på mitten. Masja springer åt vänster. När Vasjka avslutat sin sång följer han i hennes spår, men musiken fortsätter och tornar upp sig i ett ständigt crescendo och accelerando som illustration till revolutionens ständigt tilltagande syndaflod. Musiken dominerar totalt i sina ödesmättade paroxysmer, som utvecklas till ett inferno.

1920

Så hörs en utdragen fanfar följd av gevärssalvor och -smatter. Ut på scenen från båda hållen kommer fanbärare med röd flagga från vänster och rysk flagga från höger. Bakom dem följer nedhukade soldater och matrosar med vapen i hand. Oväder, stormar (vindmaskin) och blixar. Masja går i främsta ledet samman med matroserna. Hon är klädd i den röda arméns uniform, och hon skjuter mot de vita. Långsamt avancerar de mot gårdsgården. Flera kliver över denna och fortsätter framryckningen. Plötsligt träffas Masja av en kula. Hon tar sig för huvudet och blir hängande över gårdsgården medan de andra går förbi och fortsätter anfallet. Striden drar vidare bortom vår åsyn ut i kulisserna. Det mörknar. Sårade och stupade ligger kvar på slagfältet. Tre bondkvinnor kommer in och börjar plundra de döda: ta av dem rockar och byxor och skor och börjar nästan kivas och slåss om paltorna. Först därefter börjar de hjälpa de sårade och lyfter upp Masja från gårdsgården. Hon stönar svagt, och de bär bort henne. Mörkret blir allt mera kompakt, och en vilse fågel sjunger en ängslig drill.

Scenförändring.

Scen 3.

Masja ligger på sängen i en bondstuga med en rysk ung sårad man. En gumma hjälper henne. Hon har en blodig trasa om huvudet. I hörnet av stugan hänger en ikon med en tänd lampett framför. Gumman går fram till ikonen och faller på knä, korsar sig och sjunger bönen:

(recitativo)

O heliga Guds Moder,
förbarma dig över denna unga kvinna.
Hjälp henne, du barmhärtiga,
och tag henne ur förvillelserna
till att nå en bättre rättvis värld
genom dödens mörka fält.
O du barmhärtiga,
öppna hennes sinnen.
Lyft hatet ur hennes hjärta.
Du alla mödrars Moder,
du vet, du känner alla våra svagheter.
Så förbarma dig
över denna vilsekomna själ.
Hon har också lidit.
Hon förlorade sitt barn.
Heliga Guds Moder,
så förlåt henne
och giv henne ett liv i frid.

Masja stönar till och gumman reser sig och går fram till henne.

Matrona Jaså, du har vaknat, din slyna. Somliga straffar Gud med detsamma.

Masja Jag har så ont i hela kroppen, Babusjka.

Matrona Klaga inte. Du lever. Men hur många har du tagit livet av? *De* vore glada om de kunde känna smärta. Men de känner ingenting. De är döda, ditt ogudaktiga stycke.

En gubbe kommer ner från den ryska ugnen, där han legat och sovit.

Gubben Nu räcker det, *Matrona*. Låt flickan vara. Du bad just till den barmhärtiga Guds Moder, och nu är du som djävulens högra hand. Vad ska det tjäna till att svära över en olycklig människa?

Matrona Och vem är skyldig till hennes olycka om inte hon själv? Du ska hålla käft, gubbe. Du har inte varit på slagfältet och sett vad dom ställt till med. Du bara ligger på ugnen och vågar inte sticka fram ditt fula tryne.

Gubben låtsas inte höra. Han går fram till Masja och smeker henne på kinden.

Gubben Du har yrat i en vecka nu, mitt barn.

Masja Jag vill hem till Petrograd, Farfar. Hjälp mig komma hem.

Gubben Jaså, är det därifrån du är. Jag undrade just var du kom ifrån, barnet mitt.

Matrona Det är där dom hittar på allt djävulskap. Förbannelse vilar över Peters stad. Den står på människoben.

Masja (till gubben) Vad menar hon?

Gubben Det är sant, barnet mitt.

Han sjunger: ("Balladen om Peter")

Man bygger ej lycka på andras död.
Man skapar ej riken med krig och nöd,
men Peter, den tsaren, han stal allas bröd
för att Ryssland i sekler skulle lida.
Han byggde sin stad över svenskars lik.

Hans slavar var hundrade tusen.
Han mördade sonen för sin politik.
Sant är att fan tog den busen!
Förbannad är staden för nidingens skull!
Förbannade är ni som bor där!
Förbannelsen följer oss ner i vår mull,
för offrenas skull, som i evighet kvida.

Masja Det var en dyster sång, Farfar.
Gubben Livet ler inte mot oss, mitt barn, aldrig mer, ser det ut som.
Masja Men det finns fortfarande sånger om livet.
Gubben Kan du någon som kan värma oss?
Masja Jag lärde mig en som barn.

Och Masja stiger med all möda i världen upp ur sängen och sjunger med svag röst "Sången till Livet" i ny enkel version:

O liv, vart tog du vägen?
Grönskar du aldrig mer?
Är du då blott en sägen
som vi har glömt att mot oss ler?
Sjung ändå, mitt hjärtas röst,
svik aldrig livets bröst!
Sången som är till livet
får aldrig nånsin tystna mer!

Gubben (nickar tankfullt) Du har rätt, mitt barn. Livet är det sista vi får svika.
I det samma tar sig Masja om huvudet, och hennes sår börjar ånyo blöda.
Gubben Mitt barn, du får inte anstränga dig! Du måste vila och sova och återhämta dig!
Masja Det är ingenting, Farfar, bara litet blod. Men hur kan du, en gammal bonde, veta så mycket om Petersburg?
Gubben Vi som har varit med länge vet mycket om livet och mer än de flesta som tror sig veta allt idag. Och vi bönder vet tillräckligt för att aldrig sätta vår fot i Petersburg.

Plötsligt bultar det kraftigt på dörren.

Masja Det måste vara de röda.

Dörren öppnas brutalt, och in kommer Masjas befälhavare. Han går genast fram till sängen.

Kommissarien Kamrat Krestova, jag hoppas att du är stark nog att följa med oss. Tyvärr är vi tvungna att retirera. De vita har fått förstärkningar. Vi har inte kunnat fylla ut våra förluster, så det är bråttom. Du får hästtransport och eskort till järnvägsstationen, och så har jag rekommenderat dig för tapperhetsmedalj. Du och Tanja har betytt mycket för disciplinen i fält. Du kanske vet att Tanja inte är med oss längre.

Masja Är Tanja död?

Kommissarien Ja, hon blev till fångatagen av de djävlarerna och pinad till döds. Men vi gav igen med ränta. Vi tog inga fångar mer efter den dagen.

Matrona (invänder) Men hon orkar inte. Hon är alldeles för svag. Hon måste få vila minst en vecka till. Hon har förlorat mycket blod vid missfallet. Hon blöder ännu.

Kommissarien Hon skall med. Jag lämnar inte min Tigrinna åt de djävlarerna att roa sig med. – Vad sa du, Gumma? Vilket missfall?

Masja Jag var i fjärde månaden.

Kommissarien Var det någon av mina pojkar?

Masja Nej, det var min ungdomsvän. Vi träffades en månad innan jag skulle till fronten. Han var sårad, och jag ville ha barn med honom.

Jag är så ensam. Pavel återvände till sitt förband i Ural, och bara två dagar innan jag själv skulle iväg så fick jag meddelandet att han hade stupat.

Plötsligt slås dörren upp, och en rödgardist kommer skyndsamt in och gör honnör.

Rödgardisten Kamrat kommandir, spejare har meddelat att de Vita avancerar mot byn. Vi väntar på era order. Kärran är här, och eskorten väntar utanför.

Kommissarien Det är bra. Då bär vi ut vår Masja.

De båda männen virar in Masja i filten och bär ut henne. Masja vinkar och tackar Gubben och Gumman för deras hjälpsamhet. Dörren slår igen efter dem.

Slut på scenen.

1921

Scen 4. Ett ruffigt kök.

Masja kommer in, klädd i gråa arbetspaltor, och sätter sig uttröttad vid köksbordet. Plötsligt hörs det hårda bultningar på dörren.

(Utifrån): "Öppna! Det är Tjekan!"

Masja (uttråkad): "Kan de då aldrig lämna oss i fred?" (Högt): "Kom in!"

Dörren öppnas, och Vasjka står utanför, uppklädd i uniform och svart skinnrock.

"Vasjka!" ropar Masja och rusar upp och kramar om honom.

"Krama inte ihjäl mig!" skrattar Vasjka och försöker befria sig.

Masja Var har du varit?

Vasjka I smöret. Hänger du med ut?

Masja Vart då? Jag har inga pengar.

Vasjka Vem behöver pengar i dessa tider? Det är ju revolution, för helvete!

Kom, ska jag lägga hela Petrograd för dina fötter!

Vasjka lägger armen om Masja och tar med henne ut.

Scenbyte.

Väggen försvinner, och i stället öppnar sig restaurang Europeiskaja med hela sitt luxuösa inre, där folk av de mest extrema ytterligheter håller på och frossar. En zigenartrio spelar csardas.

Masja Men hur kan de med att roa sig när hela staden svälter?

Vasjka De kan inte annat. Här sitter de eviga frossarna och bara njuter medan de låter världen gå åt helvete.

Masja Satt folk här också när vi stormade Vinterpalatset?

Vasjka Om de gjorde! De sörplade och söp lika mycket då som nu, och ingen fan här inne brydde sig om vad bolsjevikerna gjorde i Vinterpalatset.

Masja Men hur kan de med?

Vasjka I jämlikhetens namn kan vem som helst med vad som helst. Det är ju lika för alla nu. Allt är tillåtet i frihetens och jämlikhetens namn. Vi är alla kamrater,

frossare som drinkare, bolsjeviker och parasiter. Vem fan bryr sig om ansvar när han kan roa sig?

(Musiken drar i gång: "Revolutionsbanketten".)

Vasjka :

Kom med! Var glad – och sjung!
Ät dig mätt, sup dig glad och var ung!
Nu är varenda mänska tung
i frihetens rike som kung!
Kom med! Var med – och ät!
Staten bjuder – nu kan du bli mätt
i frossandets ljuva bankett,
ty livet med oss är nu lätt!
Kamrat, tag plats ombord!
Nu går tåget till helvetets bord!
Vi lever på all världens mord!
Varenda en av oss är smord!

Ignatij :

Friheten är vår mäsä!
Lenin kan alla frälsa!
Kom nu och ta kommunionen
vid helvetets egen mäsä!
Heliga är vi alla,
alla som blott kan falla!
Sjung hej och bom faderalla,
ty alla ska nu blott lalla
Lenin till pris och ära,
som ger oss att förtära
vår egen nästa och kära
som ej orkar livet bära!

*Kören :*JUST SÅ! JUST SÅ! JUST SÅ!

Vasjka :

Var glad! Här bjuds det mat!
Kött och blod finns här på varje fat!
I vår idealiska stat
är alla beständigt plakat!
Drick ur ditt glas och sjung!
Ty, för helvete, du är ju kung!
Gör skäl för din stake och pung!
Berusad är du alltid ung!
etc.

Masja Men vad är det för ena som sitter här idag? Vem är hon som slickar tallriken?

Vasjka Antagligen frun till någon kommissar eller annan kommunistisk pamp. Jag skall berätta för dig vad jag hörde härom dagen. Det var en mycket högt uppsatt kamrat i Moskva som anställde en föredetting, en adlig fröken, som skulle lära hans fru att svimma vid lämpliga tillfällen, så som han en gång i tiden såg de rika falla i armarna på sina kavaljerer om de till exempel fick höra något olämpligt som grova svordomar. Men hans käring svimmade inte förrän hans chaufför knockade henne.

Se på den där. Hon har nattsärken på sig. Hon tror väl att det är rätt aftontoalett. Där har du vår nya överklass som vi så envetet slagits för att lyfta fram, eller vad säger du, Masjenka?

Masja Är det för deras skull jag har förlorat min far och broder, barnet och Pavel? Själv har jag inte ätit mig mätt på månader, och här sitter de svinen och vräker i sig gås och champagneskoje!

En drucken grötig stämma hörs i bakgrunden över de andra. Masja vänder sig om inför den välbekanta rösten. Munken Ignatij stiger något svajande upp några bord ifrån henne. Han är iklädd en militäruniform, hans stora skägg har grånat, och med hög röst predikar han kommunismens välsignelser:

Ignatij Kamrater! Som en före detta munk och mycket troende får jag erkänna att jag nu först har hittat hem till den sanna människokärleken! Lenin har rätt då han säger att religion är opium för folket. Religionens mörka krafter håller människorna i okunnighet och ofrihet, skräck och förnedring. Först nu vet vi vad frihet och människovärde innebär. Befria mänskligheten från religionens tunga ok! Förbjud allt religiöst svammel, och tänk så mycket mera tid man kan använda till produktion i stället för att stå på knäna och dunka huvudet i golvet! Alla religioner lovar paradiset efter döden, men Kamrat Lenin ger oss paradiset här och nu!

Ignatij sveper ett glas vodka, klarar strupen och rapar praktfullt.

Åt helvete med alla kyrkor! Riv dem och bygg fabriker och restauranger i stället! Skål för den praktiserade människokärleken, kommunismens revolution och Kamrat Lenin! (*Han rapar igen.*) Kristendomen har aldrig varit sann! Åt helvete med alla falska profeter! (*Han svajar betänkligt och dras ner på stolen av sina kumpaner vid bordet.*)

Masja Den djävulen känner jag sedan barndomen. Han är en riktig horkarl, och sådana ska för oss predika människokärlek! Fy fan! (*stiger upp*) Zigenare! Vad sitter ni här och är tysta för? Varför spelar ni inte musik? Se till att spela upp Internationalen! Spela högt så att alla svinen hör det! (*skriker hon för full hals och börjar sjunga:*) Upp till kamp emot kvaaalet!..."

Förvirrade, berusade men samtidigt rädda stiger gästerna upp och följer med i sången så gott de kan men på svajande vacklande ben.

Vasjka har under hela hennes uppträdande försökt dra ner henne i stolen igen. Han är rädd för följderna, tar henne under armen och drar henne med sig ut ur lokalen. Sången tystnar, och gästerna sätter sig åter ner. Ett tjockt fruntimmer säger högt: "Schådana provokatörer schka man eliminera! De schka inte komma här och shtöra osch! Jag får dålig matschmältning när jag blir upprörd!" Hennes man omfamnar henne ömt: "Lilla duvan, bry dig inte om sådana huliganer! De är inte värda att du får dålig mage för deras skull, min lilla duvunge!" *Duvungen* rapar högt och tar sig för magen. En berusad karl kommer svajande till deras bord för att trösta paret:

"Jag ska säga er, kamrater, att ska sådana parasiter lära *mig* Internationalen? Jag fick den med modersmjölken!" (Han hickar högt.) "De är säkert föredettingar! Det såg jag med detsamma när de kom in. Kamrater, vi måste bekämpa denna parasitklass! Vi ska utrota dessa provokatörer!" Alla applåderar honom entusiastiskt.

Scenbyte.

Åter i Masjas kök. Vasjka är upprörd.

Vasjka Vad fan gjorde du så för? Vad ska det tjäna till? Jag ville bjuda dig på en riktigt fin middag, och du... och du...

Masja Vadå jag? Ska jag vara tacksam? Nej, vet du vad, stick åt helvete med dig, och ta dina kumpaner med dig, din djävla likmask!

Vasjka Masjenka, Masjenka, jag ville bara väl...

Masja Gå, Vasjka, gå! När jag träffade dig första gången så stal du morötter. Nu stjal du guld och diamanter av alla de rika som ännu finns kvar i landet. Vad blir det härnäst? Gå! Du skändar allt jag trodde på! Nu svälter vi.

Igår skulle alla på fabriken få äpplen. Direktören höll ett väldigt tal för partiet och Lenin innan vi skulle gå till järnvägsstationen efter jobbet och få vår andel. Vet du vad vi fick? Ruttna äpplen! De rann mellan fingrarna på oss, och den djäveln fick ett i skallen så det skvätte om'et, och då ville han anmäla mig för uppvigling. 'Gör det,' sa jag, 'men först ska vi alla gå hem till dig och se vad du har för äpplen och andra matvaror i dina skåp!' Då skulle du ha sett honom. Han blev blek som ett lakan. Jag tror rentav att han gjorde på sig.

Vasjka Akta dig, Masja! Han kommer att hämnas.

Masja Han får väl göra det då. Jag har ingenting mer att förlora. Och rädd är jag inte, varken för gud eller djävulen. Och ändå vaknar jag om nätterna badande i ångestsveit. Ofta drömmer jag om dem. Det händer ibland mitt på dagen att det plötsligt dyker upp anletsdrag förvridna i dödssträck. Jag vet inte hur många jag tog av daga, Vasjka, men det är endast de fyra som föll i närstrid i bajonettanfall som jag ser. De pinar mig. Känner inte du så också?

Vasjka Nej. Kanske för att jag aldrig tänkt så. Under kriget som spejare fick man smyga sig på dem bakifrån. Jag såg dem aldrig i ansiktet efteråt. Under stormningen av Vinterpalatset sköt jag mot några. Jag vet inte om jag träffade. Två dagar efter stormningen träffade jag några killar, och så småningom bildade vi vår lilla grupp.

Masja Så du åkte aldrig till fronten?

Vasjka Nej, det fanns så många andra som ville dit, så jag stannade kvar i stan med killarna. Det gav bättre utdelning.

Masja Så du menar att det fanns många naiva idioter som jag som var villiga att riskera sina liv för att döda andra?

Vasjka Ja, något i den stilen.

I det samma öppnas dörren, och Matti gör entré. Förvånad stannar han till på tröskeln.

Masja Kom in, Matti. Det är en bekant till mig. Han är just på väg att gå.

Vasjka Och vem är han?

Masja Det är Matti. Han bor här i stora rummet. Annusjka och jag har var sitt rum. Men nu räcker det med frågor. Stick nu, Vasjka. Jag vill inte se dig mer.

Vasjka Som du vill. Vi kanske ses nån gång, om inte annat så i helvetet. *(skrattar och går ut.)*

Matti Jag trodde han var tjekist.

Masja Nej, han är bandit. Han rånar dem som har något kvar.

Matti Varför säger du inte det till milisen?

Masja Matti, Matti, du är allt bra barnslig du! Antag att jag går till milisen. Vad händer? Jo, Vasjka köper sig fri med några diamanter och guldmünt, och jag får milisen på mig. Nej, idag finns det inte en människa man kan lita på. Alla ser bara till sitt eget bästa.

Matti Jo, det finns det visst, Masja. Du kan lita på mig. Jag sviker dig inte.

Masja Jag har inte tänkt på dig.

Matti Men det ska du göra. För jag gör det. Jag tänker på dig.
 Masja Vad menar du?
 Matti Jag menar att du är ensam, och jag är ensam, och vi har inga släktingar, så då kunde vi göra dem själva.
 Masja Nej, vänta nu, Matti, – menar du att vi ska ha barn? Jag känner dig inte. Vi har bott här i tre veckor, jag vet inte vem du är, jag – jag har inte tänkt i sådana banor, jag – jag... vet att du är finne, det är allt... jag...
 Matti Du ska inte hicka så, Masja. Du ska svara rakt på sak. Ja är ja, nej är nej...
 Masja Ska detta föreställa ett frieri, Matti? Du har inte ens sagt att du älskar mig...
 Matti Jag tycker om dig, lilla Masja, du är så ensam, Masja, det är därför som du är så arg på alla...
 Masja Du kan väl åtminstone falla på knä, din envisa finne, när du ändå friar.
 Matti Nej, inte på knä, men jag kan bära dig, Masja. (*lyfter upp henne och går omkring i köket.*) Nå, blir det ja eller nej?
 Masja Släpp mig! Hör du, släpp ner mig!
 Matti Nej, du får säga ja eller nej. Då först släpper jag dig. Men jag kommer inte att fråga dig fler gånger, Masja. Säger du nej så är det nej, men jag hoppas att du säger ja.
 Masja Kan vi inte prata lite? Ha då inte så bråttom!
 Matti Prata! Ni ryssar pratar för mycket. Ni pratar i ett, men inget resultat, bara en massa perkeles prat! (*skrattar och släpper försiktigt ner henne men håller kvar hennes händer.*)
 Masja Varför kom du till Ryssland, Matti?
 Matti Jag ville inte göra militärtjänsten. Jag har sett hur de dödar varandra, både de röda och de vita. Jag ville inte mörda mitt eget folk, så jag lämnade Finland.
 Masja Du vet att jag var vid fronten. Du vet att jag har dödat?
 Matti Ja, du sa det. Men det är din sak. Det angår inte mig vad du gjorde innan vi träffades. Jag var gift en gång och hade en son, men han dog, och min fru åkte till Finland. Och det angår inte dig heller.
 Masja (*skakar bedrövat på huvudet*) Du är då också en filosof, Matti.
 Matti Du kan inte ta någonting tillbaka. Bättre är att glömma och gifta dig med mig, Masja. Och när vi fått en liten släkting så glömmet du allt det gamla.

I detsamma kommer Annusjka in. Förvånad ser hon på dem. Masja rycker till sig händerna.

Masjas sång.

Denna träbock av rang har just friat till mig.
 Han är träbock av den ädla sorten,
 ty hans språk är konkret utan fjäsk eller vett,
 och blytungan är orden som faller.
 Lika orubbligt blytungt är JA eller NEJ.
 Här finns inte någon plats för ett kanske.
 Och än mindre för pladder, att jag älskar dig
 och vill giva dig allt här på jorden,
 taga månen i pant, låta solen stå still
 eller springa i kapp över ängen.
 Nej, här finns ingen plats att brodera med ord,
 väva skimrande sagor och drömmar av guld.
 Nej, blott träbockens nakna och blytungan ord:
 För jag tycker om dig, lilla Masja.

Under hela sången står Matti bredbent och ler belåtet med händerna i kors över bröstet.

Annusjka Masjenka, du sa väl ja? Bättre karl kan du inte hitta i hela Ryssland. Han kanske inte säger de rätta sakerna alltid, men han är omtänksam och uppmärksam. När jag låg sjuk så passade han upp på mig utan några åthävor. Han visar det i handling och inte i ord. Hör på mig, Masjenka. Säg ja.

Matti Annusjka, du ska inte truga mig på Masja. Hon måste själv bestämma.

Masja Det har jag redan gjort. I hela mitt liv har jag levt på drömmar om morgondagen. Jag har trott på alla fagra ord och löften. Tack, Matti för att du är rakt på sak i ditt må vara något ynkliga frieri. Och av mig får du ett rungande *ja! ja! ja!* Jag vill!

Masja kastar sig i Mattis framsträckta famn.

Skyndsamt lämnar Annusjka köket för att sekunder senare återvända ur rummet med en ikon.

Annusjka (upphetsat) Ställ er på knä! Jag ska välsigna er! (*trycker ner det omslingrade paret. Med ikonen gör hon korstecken över dem innan hon för den till Mattis mun.*) Kyss den, Matti! (*försöker trycka den mot hans läppar.*)

Matti (skarpt) Jag kysser inte en målad plankbit! (*reser sig upp.*)

Annusjka Tror du inte på Gud, Matti?

Matti (irriterat) Det har du inte med att göra.

Annusjka Men det här är Guds Moder, den barmhärtiga.

Matti Gör mig inte olycklig nu, Annusjka. Var barmhärtig och lämna mig i fred. Jag tror inte på målade plankor. (*drar upp Masja från golvet.*)

Annusjka Men, Masjenka, du då? (*sträcker ikonen mot henne.*)

Masja Nej, Annusjka, jag tror varken på gud, Lenin eller djävulen, men jag börjar tro på Matti. (*skrattar, och med Mattis hand om halsen går de in i hans rum.*)

Bedrövad står Annusjka kvar mitt på golvet. Så faller hon ner på sina knän och sjunger sin bön:

Annusjkas bön:

O heliga barmhärtiga,
förlåt deras högmod och giv dem sanningen!
Lys upp deras stig med ditt milda ljus
och öppna deras ögon och hjärtan för Guds barmhärtighet!

Masja (kommer irriterad in i köket) Annusjka, jag bad dig sluta. Behåll din gud för dig själv, pracka den inte på andra. Jag vet att du bara vill väl, men för fan, lägg av med dina höga böner. Och för resten så har jag träffat din Ignatij idag på hotell Europeiskaja. Där satt han och orerade som vanligt, fast nu upphöjde han Lenin till gud och menade att kommunismen är den sanna praktiska kristendomen.

Annusjka Du ljuger, Masja, du ljuger! Han som hatade kommunister och främst Lenin, han kan inte säga så. Du vill bara såra mig. Han drog upp mig ur min förnedring. Han visade mig vägen till Gud. (*kramar ikonen till sitt bröst.*)

Masja Jag vet allt det där, Annusjka, men innan han visade den där vägen så förnedrade han dig lika mycket som de andra karlarna. Jag vet, för jag såg det från köket då ni alla vältrade er på golvet i ölsjappet.

Annusjka Han har aldrig använt våld. Han har alltid varit mjuk och förstående. Det var jag som tvingade honom. Kan du säga hur han såg ut? Jag har inte sett honom på många år.

Masja Såg ut? Ja, som vanligt. Hans skägg var gråare, men annars var han sig själv och skrek i samma predikoton som vanligt. Han var i hög form och drack flera glas vodka för att klara strupen.

Matti (kommer in i köket) Har ni hört den här? (*börjar genast sjunga:*)

Vodka, vodka, tröstens moder,
Vodka, vodka, Rysslands flod,
du ger glädje, dränker sorger,
hjälp ryssen härda ut!
Grymt är ödet som oss drabbat
under mer än tusen år!
Grym är dagen som nu randas,
blodbestänkt och utan nåd!
Ge mig vodka, låt mig glömma
all misären runt omkring!
Döm mig ej för att jag raglar,
svajar fram på livets stig.

Masja (leende) Var har du lärt dig den vodkasången?

Matti I hamnen. Var annars? Sångaren var påstruken men nyktrade snabbt till då de hämtade honom från prämen intill vår båt. Det var förra veckan, och han har inte hörts av mer sen dess.

Masja Det är nog bäst att du inte sjunger den mer. Någon kan höra dig i trappuppgången. Du vet hur folk är...

Annusjka (reser sig från golvet) När skall ni gifta er?

Masja Jag vet inte. Fråga Matti.

Matti På lördag. Då är jag ledig. Vi registrerar oss här på Videnskijplatsen, där jag tog ut min skilsmässa. Det går fort.

Masja Ja, då gör vi det på lördag. (*skrattar åt hans brådska.*)

Annusjka Men Herre Gud, det är bara tre dagar kvar! Vi måste ju förbereda allting! Har ni tänkt på maten?

Masja och Matti Nej! (*brister båda ut i skratt.*)

Matti Vi har annat att tänka på. (*tar Masja om midjan.*)

Annusjka Vet ni hur många det är som kommer?

Masja Nej, vi får fråga på jobbet. De som vill får komma men bara om de har mat med sig. (*följer Matti till hans rum.*)

Ljuset dämpas. Annusjka lämnar också köket bara för att strax komma in igen, och då börjar försiktigt den lilla bröllopsmarschen, som sedan oupphörligt växer. Hon börjar duka bordet med vita dukar och ställer tallrikar och glas på bordet. Hon mumlar tacksägelser över att Masja äntligen har hittat en bra karl, samtidigt som hon brådslande korsar sig då och då under ständigt spring i köket. Dörrklockan ringer, och Annusjka släpper in gäster som kommer bärandes på vodka, korvringar, ångande kastruller, burkar med saltgurka, tomater, en bit fet fläsk, och ett tjugotal personer väller in i köket.

"Vi har inte tillräckligt med tallrikar eller bestick," klagar Annusjka upprymt. "Jag kommer strax. Jag ska bara låna hos grannarna det som fattas," säger hon och skyndar sig ut. I dörren möts hon av Matti och Masja som strålande av lycka kommer in. Gästerna skockar sig runt omkring dem och gratulerar dem samtidigt som de lämnar sina gåvor. Karlarna börjar kyssa bruden. En man i milisuniform försöker få ordning på kyssandet. Han avbryter musiken och utbasunerar:

"Ställ er i kö, medborgare, ställ er i kö! Visa att ni är väluppfostrade sovjetmedborgare! Det skall vara ordning i kön!"

Så börjar han sjunga "*Den välsignade lovsången till kön*":

Partiet med Lenin i spetsen
har lärt oss vad kön innebär:
Förväntan och hopp om att brödet
skall räcka till en och envar.
Och jämlika är vi på jorden,
ty alla får stå jämt i kön;
att umgås och känna varandra
och jublande sjunga vår sång
till Lenin, partiet och staten
för deras omtanke om oss.

En karl avbryter sången genom att frågande sätta fingret i magen på milismannen:

"Vad ger man här? Vad köar dom för?"

Milismannen: "*Brudkyssar.*"

"Å fan! En mycket sällsynt vara i dessa dagar!" svarar han och beslutar sig för att ställa sig i kön.

Sången fortsätter:

De ger oss bröd för dagen,
och säkert kan vi få
om lyckan är oss nådig
och vi får stå i kön.

Annusjka kommer in med flera gäster i släptåg. Alla ställer sig i kön för brudkyssar. Matti försöker tränga sig fram men blir anvisad en plats i kön med ord om jämlikhet och jämvärdighet. Skrattande ställer han sig i kön. Alla är uppspelta. Så tar de varandra i armbågarna och rör sig fram och åter som en lokomotivkolv samtidigt som de rytmiskt säger: "Kyss bruden, suss tuss tjuss, kyss bruden, suss tuss tjuss..." Denna rytmiska lek förvandlas till en sång om framtidens hopp om en ljusare morgondag. Alla tuffar omkring med Masja som lokomotiv:

Se, morgonrodnad lovar
en ljuvlig solig dag
till var och en på jorden
som följer Lenins lag
att riva ner det gamla
och bygga allting nytt
och framstegen kan skönjas
i skorstens svarta rök
som hänger över staden
så sann och löftesrik.

Tåget upplöses, bröllopsmarschen kommer tillbaka, och det bildas par som svänger om i dansen. Så ropar gästerna i kör: "Bittert! Bittert!" tills Matti och Masja kysser varandra. Några av gästerna går till bordet och förser sig med mat och dryck. Bröllopfestligheterna är i full gång, dansen tilltar hela tiden, och till slut dansar alla med varandra efter musiken i full koreografi. Precis när allting når sin kulmen och marschen tvärt avslutas kommer ytterligare en gäst: den blinde Evert med svart bindel för ögonen.

"Evert!" ropar Masja.

"Jag hörde att du hade bröllop, Masja. Därför kom jag nu hem från Sibirien."

"Evert! Evert!" Hon skyndar fram och omfamnar honom.

"Jag hör att ni har musik och underhållning."

"Det var bara du som fattades! Nu är alla här!"

"Får jag bidra?"

"Med vad, älskade Evert? Du har ju inte ens dina ögon kvar."

"Desto bättre hör jag musiken."

"Vad önskar du?"

"Får jag sjunga vår sång, Masja?"

"Kommer du ihåg den ännu?"

"Ja, men Sibirien och inbördeskriget kan ha förändrat den."

"Sjung den då, så får vi höra om den ännu lever."

Evert sjunger sin version av Ödets sång:

Kamraten min, säg varför
har världen blivit så mörk?
Varför har ljuset slocknat?
Jag kan blott se med hjärtats glöd.
Varför får jag aldrig se
blommande våren mer?
Var är all världens grönska
som före kriget än var grön?

Masja blir upprörd och kan inte behärska sig. "Sjung inte mer, Evert. Detta är mitt bröllop." Hon torkar en tår, som om hon skämdes för den.

"Som du vill," säger Evert och drar sig tillbaka.

"Men festen är inte slut ännu!" utropar Masja i ett desperat försök att hålla glädjen levande. "Den har bara börjat! Vi ska dansa hela natten! Hugg i nu! Det finns mat åt alla, och vodka tar aldrig slut! Du också, Evert! Ät, drick, dansa och var glad!"

"När din glädje är sann, Masja, vill till och med jag vara glad," säger Evert och tar emot en korv. Festen återupptas med musik och dans, och alla återtar det sprudlande humöret, som även Evert deltar i, då någon varsamt tar med honom i en dans. Sakta dämpas ljuset, och det blir småningom mörkt.

När ljuset återkommer är det söndag morgon. Masja, Annusjka och Matti går omkring och städar, plockar med tallrikar, flaskor och matrester. I ena hörnet av köket ligger en man och sover. Matti går fram till honom och lyfter upp honom på fötterna. "Så! Nu får du gå hem! Festen är slut, kamrat!" Och med handen om hans rockkrage föser han mannen till ytterdörren, öppnar den och lyfter ut honom. Masja har stått och iakttagit scenen innan hon reagerar.

"Du får aldrig röra mina vänner! Han ska sova ut här och bli nykter innan han går härifrån!" skriker hon och öppnar dörren och drar in den berusade i köket.

"Jag vill inte ha några perkeles fyllehundar i mitt hem," svarar Matti och lyfter åter ut mannen.

"Om inte du själv dricker så ska du respektera dem som gör det!" vrålar Masja och är på väg efter mannen, då Matti ställer sig i hennes väg. Ilsket slår hon Matti i ansiktet. Denne tar fast hennes hand och säger sakta till henne:

"Gör aldrig om det. Nästa gång ger jag igen, och jag kommer aldrig att respektera fyllehundar, så nu vet du det!" tillägger han med eftertryck och släpper hennes hand.

"Din envisa finndjäväl! Här ska du inte komma och bestämma över mig och mina vänner!" skriker Masja och springer efter en stekpanna som hon höjer och vill slå Matti med. Precis när hon skall sänka pannan knockar Matti henne, och med ett skrammel och slammer ramlar stekpannan på golvet, och hon följer med. Bestört sänker sig Matti på knä bredvid Masja och smeker förskräckt hennes kind.

"Du skulle inte göra så mot mig. Jag kommer aldrig att förlåta mig själv," säger han och lyfter upp henne i sina armar. Annusjka, som har stått som paralyserad springer till vattenkranen och väter en handduk som hon lägger på Masjas panna.

"Hon kunde ha krossat huvudet på dig, Matti. Hon är inte att leka med när hon blir arg," tillägger hon och korsar sig. "Tack, Herre, att det inte blev värre!"

Masja stönar svagt och öppnar ögonen och tar om Mattis hals.

"Har du ont?" undrar han och böjer sig fram mot hennes ansikte.

"Lite. Men hur gick det för dig?" frågar hon och tittar efter stekpannan.

"Du hann aldrig slå mig," svarar han och trycker henne till sig. "Om du slår mig i ansiktet någon mer gång, så lämnar jag hemmet och kommer aldrig tillbaka, Masja," säger han och sätter sig ner med Masja i sina knän.

"Jag vet att du är ordfast," svarar Masja och tar sig om hakan. "Det blir aldrig någon nästa gång, Matti. Du gjorde rätt som klappade till mig. Nu vet jag var vi båda står, och förlåt mig, älskling, att jag kallade dig för finndjäväl...."

"Det gör inget, Masjenka."

Den berusade, utkörde gästen kommer tillbaka på vacklande knän, bugar sig fallfärdigt för herrskapet och presenterar sig:

"Ursäkta, mitt herrskap, men det är mitt fel alltihop. Tillåt mig att göra rätt för mig och presentera mig." Han börjar sjunga *Vodka, ach vodka*, en liten privatföreställning med dans och uppvisning.

Studjent ja v Maskvjé ja för många år sen va,
Ja gås i uniformjernas och röda kinder ha,
Ach vodka, ach vodka, golubka majá!
Alla mina rosornas, ty vodotjka vsjalá!

Ja skulle sjenitja på den vackra symamsell,
som älska mej så innerligt varannan lördagskväll,
Ach vodka, ach vodka, golubka majá!
Alla mina krafternas, ty vodotjka vsjalá!

Allt vad jag hade palismjestarn stali bort
och skicka mej till Pjeterburg med njästa fångtransport,
Ach vodka, ach vodka, golubka majá!
alla mina sorgernas, ty vodotjka vsjalá!

I en rännsten di la mej, när vi kom till Pjeterburg.
"Smakas vattne bra, där får du drickas, din lurk!"
Ach vodka, ach vodka, golubka majá!
Njemnosjko bara vodotjka och allting vara bra!

Smuts kom i njäsan och vatten i min mund,
en lukt va de, tvi Bosje moj! ja frös just som en hund!
Ach vodka, ach vodka, golubka majá!
varför mina krafternas, ty vodotschka vsjalá!

Då höres från himmeln en änglastämman, ack:
"Tjort vasmi usch etich prakljatich sabak!"

Det vara Knjas konsuln. Han plockas opp de her och sparkas polisernas i Njevan och göras mej till sin blagorodjes densjtjik och ge åt mej krasivaja uniformjernas å micke micke vodotjka, så ja bliva frisk igen å ingen förbaskade proletarj, som behöva ligga i rännstenarnas. Ja sen i många många år vara hans blagorodjes allra trognaste densjtjik och spottas på polisernas ännu mera som hans blagorodje. Nu ja gammal och tändjerna börja låsna å magen int riktigt harasjá...

Men ingenting gör de om djengi räcker till
ti vodotjka och devotjki och en och annan sill,
Ach vodka, ach vodka, golubka majá!
på dina vågor flyter ja till himmelen en da!

(flyter ut från scenen.)

Matti och Masja skrattar och applåderar förtjusta. Därefter säger Masja återigen:
"Förlåt att jag kallade dig för finndjävél."
"Det gör inget, Masjenka."
Matti reser sig med Masja i sina händer och går in i rummet med henne.
Ljuset dämpas. Annusjka är ensam kvar. Hon plockar med tallrikar och nynnår på ödets melodi. Så slocknar ljuset.

1922

När det kommer tillbaka har det gått en tid. Masja står vid primusköket och kokar vatten till te. Matti står vid bordet och skär bröd som han lägger i tidningspapper. Han gör två paket. Så lägger han några potatisar i varje och håller lite salt i små strutar som han gör av tidningspapper. Så binder han snören om matpaketen och frågar Masja:

Matti Vet du vad det är för dag idag?

Masja Torsdag?

Matti Ja, men vilken torsdag?

Masja Vänta, vänta, älskling, jag tror att det är ett år och tio dagar sedan vi gifte oss, är det inte så?

Matti Ja, det är det, tänk vad tiden går. Jag tycker det har gått bara några veckor....

Masja Matti, vad jag är lycklig med dig! Jag skulle inte vilja vara en enda minut ifrån dig. På jobbet så tänker jag bara att tiden skulle flyga iväg, och hemma skulle den stå stilla. Tänk om man kunde trolla så, älskling. Då skulle jag vara fem minuter på fabriken och resten hemma med dig.

Matti Jo, jag tänker så också, Masjenka.
Masja Vad får jag med mig idag?
Matti Idag har jag gjort i ordning ett fint matpaket åt dig, det blir tre skivor bröd, fyra potatisar och salt.
Masja Det hade jag igår, Matti.
Matti Ja, men idag blir det *salt* och potatis. Det är skillnad det. Och så får du ledarsidan av *Pravda*, så får du läsa om hur bra du har det.

Masjas och Mattis sång.

Salt och potatis är föda för dagen
kryddat med kärlek och tröst.
Älskade, ge mig en släkting till sommar
då vintern och våren har gått.
Ge mig en son, ge mig en dotter.
ge mig ett sprudlande liv.

Salt och potatis är föda för dagen
kryddat med kärlek och hopp,
hopp om den dagen då under skall hända,
undret som ger oss ett barn.

(Under hela sången spelar båda pantomim. Masja vaggas tungt med magen i vädret som om hon vore i nionde månaden. Matti stödjer hennes mage och går baklänges.)

Masja Å Matti, jag trodde aldrig att man kunde vara så lycklig och så trygg som jag känner mig med dig... *(går fram till Matti och kramar och kysser honom.)*
Matti (varnande) Masjenka, vi hinner inte, om vi ska dricka te....
Masja (skrattar) Jag bryr mig inte om te, Matti! *(låter sig bäras in i rummet.)*

Ridå.

Slut på andra akten.

Akt III scen 1.

1937

Tredje akten börjar i en samlingshall dekorerad med röda fanor och ett stort porträtt av Stalin med pipa i hand i fonden. Senapsfärgen har flagnat på väggarna, golvet är belamrat med bänkar, stolar av olika modeller samt taburetter. Ovanför Stalinporträttet står årtalet 1937. Trötta och modstulna kommer husets invånare in. De är klädda i blå blusar eller i lappade kavajer. Många har stövlar på sig. Kvinnorna har sjaletter knutna i nacken, lappade tröjor eller västar över sina bomullsklänningar. De ger ett trött och slitet intryck där de sakta tar plats i salen. Masja och Matti kommer in bland de sista. Gårdskarlen står i stort förkläde vid dörren och bockar av dem som kommer in. När Masja kommer drar han henne åt sidan och säger halvhögt:

"De var här igen och frågade efter er." Masja nickar tyst och går efter Matti som sätter sig på bänken längst bak. Några av publiken tuggar på smörgåsar. Gårdskarlen tittar ut genom dörren och går sedan fram till podiet som består av ett skrangligt bord täckt med en röd trasa. Han lyfter upp en trattgrammofon på bordet och vevar upp den. "Lite musik skadar inte innan vi öppnar mötet. Kamrat Jaramol från stadssovjeten har inte kommit hit i tid. Han har så mycket att stå i dessa tider," säger gubben godmodigt och låter musiken fylla salen: *Brett och fint är mitt fosterland.* (Sången översätts.)

Under sångens gång kommer två man in i salen och ställer sig bakom bordet. När sången klingat ut tar en av dem till orda:

"Kamrater! Jag har den stora äran att presentera för er kamrat Strelkov, medlem i Leningrads stads sovjet. Han skall förklara och förtydliga den stora för att inte säga grandiosa händelse som i dessa dagar upptar allas våra hjärtan. Ordet är ert, kamrat Strelkov."

Mötesdeltagarna applåderar lagom länge.

"Kamrater! Låt mig först och främst tacka vår lärare och sol, vår fader och allas vår älskade Kamrat STALIN!"

Här utbryter öronbedövande applåder som inte vill ta slut. Strelkov får till slut höja båda händerna för att äntligen få tyst i salen.

"Så är det överallt vart jag än kommer. Att jag kom för sent är just för denna entusiasm, som griper omkring sig så snart jag uttalar hans älskade namn..." Öronbedövande applåder bryter ut igen och överröstar honom, ingen vågar sluta applådera, och han får återigen samma svårighet med att avbryta dem.

"Kamrater! Den tredje femårsplanen är en historisk händelse inte endast i Sovjetunionen utan i hela världen! Med den kommer vi att bevisa för hela världen att vi inte endast kommer i kapp alla andra länder utan går förbi dem i produktion och levnadsstandard! Och genom vårt exempel kommer vi att börja vår världshistoriska befrielse av alla de miljarder människor som idag lider och svälter under det kapitalistiska oket! Men för att nå vårt mål måste vi anstränga oss till det yttersta! Det får inte finnas parasiter och sabotörer i våra led, dessa huggormars avföda kan inte längre gömma sig bakom lögner och undanflykter, varken Partiet eller Kamrat Stalin tolererar detta!" Åter öronbedövande applåder som ingen vågar upphöra med.

"Den nya arbetslagen föreskriver fölande. Den som kommer tjugo minuter för sent till arbetet betalar trettio procent av sin lön som straff. Upprepas detta en gång till höjs straffet till sextio procent. Tredje gången döms sabotören till två års straffarbete." Streltsov tystnar och ser frågande ut innan applåderna åter bryter ut och ekar i salen.

"Det var det jag visste, att ni alla tar denna rättvisa lag till ert hjärta, kamrater! Det finns inga förmildrande omständigheter eller någon pardon för femårsplanens sabotörer! Och glöm inte Kamrat Stalins ord: Moskva tror inte på tårar!"

Åter överväldigande applåder, som ingen vågar sluta med. En man i främsta bänken slutar dock att applådera och blåser på sina ömma handflator, då plötsligt Stalins porträtt får liv och blåser en rökridå ner på den skyldiga, som hoppar upp och hysteriskt börjar applådera. Alla andra följer hans exempel och reser sig upp. Så småningom avmattas applåderna när Streltsov åter äskar tystnad:

"Att döma av er entusiasm så har ni godkänt lagen med acklamation! Och nu till sist vill jag att ni frågar om det finns några frågetecken att räta ut."

En man reser sig upp.

"Kamrat ordförande! Jag skulle vilja fråga bara en enda sak. Var får man tag i väckarklockor? Min fru har sprungit runt hela stan, och till slut lyckades det henne

att köpa ett gökur på torget. Så nu sitter hon uppe halva nätterna för att väcka mig på morgonen. Och jag tycker synd om henne som inte får sova."

Det är dödstyst i salen då mannen talar. Alla sneglar mot varandra under rädsla och tystnad.

Streltsov: "Får jag först fråga: Vad heter du, kamrat? Vad är ditt yrke och vad har du för arbetsplats?"

"Jag heter Petrov och arbetar som svarvare på Kirovverken. Men svara på min fråga var jag kan köpa en väckarklocka. Jag vill inte sabotera femårsplanen, lika lite som någon annan av oss vill det heller. Men hjälp oss att vakna på morgonen."

"Inga provokationer, kamrat Petrov! Det kan hända, att det är en viss brist på väckarklockor. Men det beror på just dem som tillverkar klockorna! De saboterar produktionen! Men det ska vi råda bot på! Det kan jag lova er alla, för jag vet, att vår lärare, vår ledare, den främste bland de vise, Kamrat Stalin, står som garant för att det inte skall råda brist på någonting i vårt älskade fosterland!"

Åter bryter applåderna fram som en åskstorm som på en given, självklar signal, och under deras dån lämnar Streltsov salen. Mötesdeltagarna börjar också lämna salen. De flesta skyndar sig ut, andra dröjer något och samtalar med varandra på väg mot utgången. Gårdskarlen står fortfarande vid dörren. Masja och Matti sitter kvar tills bara de och Petrov är kvar i salen. Petrov går fram till gårdskarlen och omfamnar honom. "Jag tror inte att jag ser dig mer, Stepan," säger han.

"Du skulle inte ha brusat upp så, din djävla idiot! Förra mötet var det bara du som klagade på att det inte görs några reparationer i huset. Du vet att vi har flera långöron här i huset. De för allting vidare. Minsta lilla klagomål noteras."

"Jag vet, Stepan, jag vet. Men fan, jag orkar inte mer. På jobbet har de infört ackord, normerna är så högt uppdrivna så man hinner inte gå på toaletten ens. Man ger oss bara månadslön. Går du under normen så får du avdrag. Går du över normen, ja, då kan du få en klapp på axeln, och så sätter de normen ännu högre. Två av mina arbetskamrater fick föras till sjukhus med blödande magsår. De spydde blod."

Så vänder han sig till Matti. "Matti, du har klarat dig så länge. Svensken, han Petersson, han bodde under mig, honom tog de förra månaden. Men det kanske du redan vet. På jobbet har de tagit sex-sju stycken och alla med utländska namn. Nu jagar de spioner i varje buske. Fy fan för ett sådant liv! En förman i gjuteriet, den stackaren, han hängde sig. I skrubben på en pappkartong skrev han att han inte orkade se arbetare drivas värre än galärslavar, och så bad han både Stalin och femårsplanen att dra åt helvete och brinna i all evighet."

Masja går fram till Petrov. "Har du druckit, din djävel? Vad angår det oss? Jag vill inte höra mer! Jag har tillräckligt med bekymmer! Druckit har jag gjort i hela mitt vuxna liv, annars hade jag hängt mig för länge sedan! Om du vill vara självmordskandidat, så gärna för mig, men bespara oss dina förbannade utgjutelser!" nästan skriker Masja, tar Matti under armen och lämnar lokalen.

Under hela denna scen hörs ledmotivet.

Nästa scen utspelas i köket.

Scen 2.

Masja kommer in i köket. Hon är klädd i ytterkläder. Matti sitter vid köksbordet iförd ytterrock. Masja kommer fram till Matti och tar på hans axel innan hon börjar sjunga:

Ödet.

Ödet har fört oss samman,
länkat två främlingars liv.
Livet har varit ett kaos
fram tills jag mötte dig.
Stormarna rasar och ylar,
vargarna styr i vårt land.
Med fradgande dreglande käftar
sprider de skräck överallt.
Endast hos dig finns trygghet,
i dina armar finns tröst.
Åren har givit mig styrka.
Vad som än händer oss nu
finns vår kärlek för evigt.

Dörren till rummet öppnas, och Leo kommer ut. Han är klädd i mörkblå trosor och vit undertröja. Han kliar sig i huvudet och ser yrvaken ut. Så stannar han framför dem.

– Vad gör ni? Varför sover ni inte? Klockan är ett på natten.

– Leo, sätt dig här, säger Masja och visar på stolen bredvid sin.

– Vad är det som har hänt?

– Leo, sätt dig, säger Matti hårt och släpper Masjas händer. Jag vet inte när de hämtar mig, i natt eller i morgon, fortsätter Matti och sträcker handen till sin son. Du är stor nog nu. Du är femton. Du vet och förstår vad som händer i Ryssland. Folk bara försvinner.

– Men Pappa, du har ju inte gjort någonting, avbryter Leo honom röd och fattar handen.

– Nu håller du tyst och lyssnar till vad Pappa har att säga dig, brusar Masja upp nervöst och stiger upp.

– Masjenka, sätt dig, ber Matti och fortsätter: Vi har inte tid att... Det stockar sig i halsen, och han reser sig upp och drar upp Leo. Masja går fram till dem och lägger armarna om dem.

– Mina pojkar, mina pojkar, säger hon tyst.

– Masjenka, vänta lite, jag vill säga något viktigt till er båda... Så snart som de tar mig skall du gå och anmäla att du inte vill bära mitt efternamn, utan att du tar tillbaka ditt flicknamn Kristova.

Leo befriar sig häftigt ur Masjas armar.

– Jag vill bära ditt namn, Pappa. Jag vill inte byta. Jag är stolt över att heta Órava.

– Nu lyssnar du på mig, Leo, och avbryt inte. Det är för din skull som Mamma skall byta namn. När de tar mig så kommer du att betraktas som son till en folkfiende och behandlas därefter, men byter ni namn till Krestov så visar ni att ni tagit avstånd från mig, och därmed rentvår ni er från mitt fientliga inflytande.

– Men Pappa, jag vill inte... nästan viskar Leo fram och brister i gråt.

– En dag, pojke min, kanske kommer det en dag då du kan ta tillbaka mitt namn. Och lova mig en sak: att du hjälper Mamma i allt, och se till att det går bra i skolan, för nu får du ansvaret för er bägge.

– Men Pappa, du, jag tror inte att de tar dig. Du har ju varit arresterad flera gånger, men de släppte dig alltid...

Hårda knackningar på dörren får dem att stelna till. Knackningarna upprepas. Matti kysser dem båda, och med ryggsäcken i hand går han fram till dörren och öppnar. Två skinnrockar i keps rusar in i köket, men så stannar de till liksom yrvakna.

– Vi söker Matti Órava.

– Det är jag. Jag har väntat på er i tre veckors tid, svarar Matti och gör en gest till Masja, som med utsträckta händer vill rusa fram till honom. – Nej, Masjenka, inte inför dem, det tjänar ingenting till, de förstår inget, de känner inget, tills de själva blir arresterade som folkfiender. Då skiter de på sig, de hjältarna.

– Kom nu, ditt avskum, skriker den ena och fattar grepp om Mattis handled.

– Rör mig inte. Jag går frivilligt. Jag har suttit i tre veckor påklädd och väntat på er. Jag har gått igenom det här tusentals gånger, så rör mig inte, förnedra mig inte inför min fru och son, säger Matti sammanbitet och rycker loss sin hand. Förvånade och nästan skakade ser de båda på Matti. Hur vågar han protestera? Så tar den ena fram pistolen och håller den framför Matti.

– Jaså, du är så finkänslig, väser han fram.

– Skjut då, din djävla hund, vad tvekar du för, du har väl dödat minst hundra oskyldiga före mig? skriker Matti och trycker sitt huvud mot pistolpipan.

– Han är inte klok, säger mannen och drar undan handen med vapnet.

Uppmanad och stolt över Mattis reaktion utbrister Masja:

– Skall ni inte ta med er alla bomber och granater? Han har gömt en kanon under diskbänken!

Hon öppnar andra skåp och springer till rumsdörren och öppnar den.

– Skall jag välta sängkläderna, eller gör ni det själva? undrar hon.

– Nu skall du ta det lugnt, medborgarinna, annars får du följa med, säger en av männen och lyfter ett pekfinger.

– Gärna för mig, jag följer med er, men då skall ni inte tro att jag håller tyst om vad ni nyss sade om Stalin och partiet, att det är de som tvingar er att behandla människor på detta omänskliga sätt! skriker Masja av sina lungors fulla kraft och går in på mannen och pekar honom i bröstet med sitt finger.

Nu vaknar Leo ut sin förflamning. – Jag och Pappa är vittne till att ni sa så, säger han högt och går fram till rumsdörren. – Mamma, jag ska bara klä på mig, så går jag med, säger han och är på väg in i rummet, då mannen springer fram till honom och stoppar honom på tröskeln.

– Men detta är lögn. Vi har aldrig sagt något sådant om Kamrat Stalin och Partiet, säger han vädjande vänd till Masja.

– Jaså, inte? Men då är inte min man någon folkfiende heller, eller hur? Eller är det så att ni tror er ha monopol på lögnen? Är min man folkfiende, så är det dagsens sanning att du sade dessa ord och han, din kumpan här, bekräftade det genom att nicka och tillägga: tyvärr så är det sant, medborgarinna. Så nu skall vi se vem av oss som blir nackad först: ni eller vi tre, fortsätter hon nästan exalterad och brister ut i ett hysteriskt skratt.

– Mamma, lugna dig, ber Leo och går fram till henne.

Matti för skinnrocken åt sidan som står i hans väg och tar tröstande om Masja.

– Älskling, vi kan inte göra något. De vet att vad du säger är sant, och jag tror att de redan har gjort på sig. De är bara springpojkar åt djävulen. Men det finns en större makt, och en dag skall de alla få betala sina skulder...

I det samma öppnas dörren, och in kommer ännu en skinnrock. – Har ni gjort husundersökningen?

– Ja, det finns ingenting graverande här. Allt är i sin ordning, svarar den ena av männen och pekar med en hopplös gest på de tre som står omslingrade mitt på köksgolvet.

– De tar bara adjö av honom, faller den andre in och klappar Matti på axeln. – Det är nog dags att gå nu. Vi har fem adresser till att besöka i natt, så det är bäst att vi går nu.

Matti kysser Leo och Masja och följer de tre ut genom dörren. Längre står de som förstenade och stirrar mot den stängda dörren. Så vänder sig Leo till Masja.

– Mamma, tror Pappa på Gud? frågar han förvånad.

– Ja, det gör han, fast han har aldrig talat om Gud. Han har sagt det till mig för en månad sedan.

– Och du, tror du?

– Ja, det måste finnas rättvisa. Annars är livet bara ett grymt skämt, pojken min. Du vet förra gången då Pappa var arresterad, då bad jag till Gud att de skulle släppa honom, och då kände jag som om han hörde mig och gav ett jakande svar. En månad senare kom Pappa tillbaka.

– Kan vi inte be tillsammans nu, så kanske de släpper honom, Mamma?

– Nej, inte den här gången, pojken min. Nu står till och med Gud maktlös mot den blinda skräck som våldtar Ryssland.

– Men kan vi inte ändå be, Mamma?

– Visst kan vi det, pojken min. Visst.

Masja ställer sig på knä. Leo följer allvarlig hennes exempel och ställer sig bredvid henne. Masja tar om Leos axel och börjar tala med hög röst.

– Jag vet inte vem du är, Herre, för mig är du okänd, men jag tror att du finns. Förra gången jag bad till dig så kände jag att du hörde min bön och släppte Matti fri. Nu känns det annorlunda, Herre. Nu vet jag att han inte kommer tillbaka....

– Mamma, säg inte så. Mamma, du får inte säga så, vädjar Leo och tar om hennes hals....

– Nej, Leo, inför Herren får man inte ljuga, jag säger det jag känner och vet, men vi kan be för Pappa att hans död blir skonsam och snabb, så han slipper bli förnedrad av de djävla bödlarna.... Du vet, Herre, att jag har dödat många människor under kriget, och det lider jag av varje dag. Det vet du också, att jag tänker på dem och hur orätt jag gjorde, men jag gjorde det inte av skräck. Nej, det var inte rädslan för min egen död som fick mig att skjuta på de arma, utan min tro på ett bättre liv för alla i Ryssland. Och du vet, Herre, att jag känner mig medskyldig till allt som sker i Ryssland idag. Utan mig och miljoner andra godtrogna dårar hade djävulen Stalin och hans skräckslagna anhang aldrig fått makten.... Mattis och min bön till dig, Herre, är att vår ende son, vår enda släkting, får ett bättre liv, att du bevarar honom från alla villfarelser. Självt kan jag stå ut med vad som helst, det vet du. Jag ber inget för min egen del, Herre, utan för Leo. Hjälpt honom och bevara honom från ondska, och ge Matti en snabb och smärtfri död, Herre...

– Mamma, hur kan du vara sådan?

– Vad då sådan? Menar du att jag ber om Pappas död? Det har vi båda talat om i veckor, Leo, så det vore det bästa som kunde hända honom nu när han är arresterad. Förra gången misshandlade de honom så han inte kunde gå på två veckor innan de släppte honom. Han kommer aldrig att underteckna deras falska förhørsprotokoll. ALDRIG. Det sade han. Förra gången förbarmade sig förhørsledaren över honom, och kanske beundrade han Pappas envishet. Men ett sådant under sker bara en gång. I morgon går jag och ansöker om namnbyte. Ju snabbare vi gör det, desto bättre ser det ut.

- Men Mamma, jag vill inte. Jag vill inte.
- Nu gör vi som Pappa ville, och han tänkte bara på dig, så att du kunde fortsätta din utbildning och kanske få ett säkrare liv. Med mitt ryska efternamn så klarar du dig bättre i denna förljugna värld.
- Masja tar tröstande om Leo, och de lämnar köket.

Slut på scenen.

Scen 3.

Nästa scen utspelas utanför hyreshuset. Det är en solig söndag den 22 juni 1941. Masja och några kvinnor står och småpratar. Förälskade par går förbi. Från högtalaren på husfasaden hörs marschmusik. Alla tycks njuta av det vackra vädret.

En flicka, 18 år, kommer fram till Masja.

- Tant Masja, är Leo hemma?
- Nej, Annitjka, han och Vanja har gått till Peter Paul-fästningen. De skall bada, sade de.
- Jaså, men han har lovat att hjälpa mig med min uppsats idag. Jag har skrivning i morgon, och det visste han om.

– Har han lovat, så håller han sitt ord...

I det samma avbryts musiken. Hallåmannens allvarsamma röst ekar ur högtalaren: "Lystring! Lystring! Här talar Moskva: Ett utomordentligt meddelande från Högsta Sovjet läses av utrikesminister kamrat Molotov."

Alla på scenen stelnar till. Nervöst hackande kommer orden:

"Kamrater medborgare! Idag klockan tre på morgonen har tyska arméförband överskridit Sovjetunionens gränser. Vi befinner oss i krig med Tyskland. Våra gränstrupper bjuder på hjältemodigt motstånd. Längs hela gränsen pågår hårda strider."

Förlamningen släpper. Människorna rusar åt olika håll. Andra brister i gråt.

- Bara detta fattades oss, säger Masja och tar om flickans hopsjunkna axlar. – Herre, när skall det ta slut med allt elände? tillägger hon och klappar tröstande flickan på axeln. Denna befriar sig häftigt ur hennes armar och mer eller mindre skriker:

– Jag måste hem, tant Masja! Min bror ligger vid rysk–polska gränsen! Mamma är ensam.

– Ja, gå du till mamma. Hon behöver dig nu, säger Masja tyst och ser efter flickan som ger sig iväg. Längre står Masja framför huset och ser människor springa förbi. En kvinna kommer hastigt ut ur porten och mer eller mindre drar Masja med sig.

– Kom nu, Masja. Vi måste handla snabbt. Du vet hur det var under första världskriget. Det viktigaste var att ha tvål och salt. Har man det, så kan man alltid byta till sig andra varor. Stå inte här, utan kom nu, så tar du plats i parfymriet, och jag kan ställa mig i kön efter salt, socker och konserver.

– Jag måste vänta på Leo. Han kommer snart, svarar Masja och försöker dra till sig armen.

– Se, där kommer din ögonsten, utropar kvinnan och pekar framför sig. Så kommer Leo andfådd springande fram till dem och tar om Masja.

– Mamma, vad skall vi göra nu?

– Nu skall vi gå och handla. Du kan vara med oss, Leo. Jag har pengar ni kan låna. Kom nu! Det blir inte bättre av att ni står som saltstoder, säger kvinnan irriterad och drar Masja med sig. Leo följer efter dem.

Slut på scenen.

Scen 4.

Scenen utspelas hemma i köket.

Masja och Leo står vid köksbordet. Masja:

– Ät lite. Du vet inte när du får äta lagad mat nästa gång, pojken min.

– Jag är inte hungrig. Jag var tvungen, Mamma. Jag hade inget val. Du måste förstå mig. De frågade hela klassen på en gång. Du skulle ha hört den djäveln. "Kamrater, anser ni att vi skall försvara vårt älskade fosterland?" Ingen vågade säga nej. Jag ville skrika, att jag inte ville försvara mördarna. Men jag vågade inte. Alla skrek ja. Sedan var det bara att gå fram och skriva sitt namn. Och då var man frivillig.... Nej, Mamma, jag måste gå nu. Jag får inte komma för sent. De sade det till oss, att det kan bli krigsrätt om man uteblir vid mönstringen.... Mamma, jag ber dig, följ inte med mig. Jag vill att du stannar hemma. Mamma, jag älskar dig, jag älskar dig....

Masja går fram till sonen och kramar om honom hårt. – Gud vare med dig, pojken min. Gå, gå, skynda dig...

Leo tar ett bylte från stolen och rusar ut. Masja står kvar på samma ställe. Så går hon fram till bordet och sätter sig ner. Hon ser på hans tallrik och brödet som är skuret i bitar. Så rusar hon upp, springer in i rummet och kommer tillbaka med flera par strumpor i händerna. – Han har glömt, han har glömt.... mumlar hon och springer ut genom ytterdörren.

Nästa scen utspelas på gatan.

Scen 5.

Några blåsare och en trumma går i täten för en kolonn frivilliga. De flesta har bylten med sig eller dynvar knutna som ryggsäckar på ryggen. Mödrar, fästmörar och syskon springer och letar efter sin älskade eller går bredvid de marscherande och tar gråtande farväl. Masja kommer springande utefter raden. Så ser hon Leo och springer fram till honom. – Älsklingen min, du glömde sockorna! De kan vara bra att ha! Och hon lämnar över dem till Leo. Nu kan hon inte hålla sig länge. Hon tar om Leos hals och snyftar högt.

– Mamma, Mamma, släpp mig! Mamma, jag kommer tillbaka, jag lovar att jag kommer tillbaka!

En milisman springer fram till Masja och sliter Leo ifrån henne.

– Ni tar min son ifrån mig! skriker hon då kolonnen fortsätter vidare.

– Skriv till Hitler och klaga, svarar milismannen och håller kvar Masja tills kolonnen försvinner och det blir tomt på scenen. Då släpper hon sitt grepp, och Masja står ensam kvar.

Slut på scenen.

En kort paus.

Sista akten.

Scen 1.

Året är 1975.

Scenen utspelas i Masjas rum. Det är torftigt möblerat. Masja är gammal och böjd. Hon är klädd i en lång brun kjol, vit blus och lång kofta. På fötterna har hon ett par trasiga skor.

Masja talar högt för sig själv.

– Ja, Herre, nu är du allt långsint. Jag har ju sagt till dig, och det vet du utan att jag säger det, att det går knappast en timme utan att jag tänker på dem jag tog livet av. Nu tycker jag att du borde vara nöjd med min uppriktiga ånger. Men nej då, du kör i gamla spår. Men kan vi inte åtminstone idag glömma dem, för som du vet fyller Leo 53 år idag, och jag tänker gå och köpa Napoleonbakelser för att fira den stora dagen. Herre, han tycker om Napoleonbakelser, det vet du. Jag vill tacka dig ännu en gång för att du gav mig de rätta orden att svara den där psykopaten med, som mina grannar skickade mig till. Han nästan rodnade, den stackaren, då jag besvarade alla hans dumma frågor om min psykiska status, som han kallar det. Stackarn, han vet ju ingenting om livet, och så skall sådana avgöra vad som är rätt och fel. Men det bästa var ju hans svar, att de som sände mig till honom själva skulle genomgå en psykologisk undersökning. Å, förlåt mig, Herre, att jag pratar så mycket skit, men jag har ju bara dig att prata med. Nog vet jag att du har annat att tänka på än höra på mig och mina eviga haranger. Men så tänker jag, att när allt kommer omkring, så är du ju också ensam. Vem skulle du kunna fråga till råds, Herre? Eller vem skall trösta dig, Herre, om du har problem? Det finns ingen klokare än du själv. Så nog är du den ensamaste av alla.

Från rummet bredvid hörs otvetydiga stön av älskog, som åtföljs av ett brakande ljud och svordomar.

– Hon är för tjock, det vet du, nu gick tredje sängen sönder, hon har blivit sådan efter kriget och svälten, och innerst inne så tycker jag synd om henne och hennes omätliga begär både efter mat och karlar. Det är som om hon ville bekräfta sin kvinnlighet med att pippa så snart tillfälle gives. Den lille bokhållaren, som hon nu håller på med, den stackarn, han drunknar väl i fettvalkarna....

Det knackar på dörren. Masja:

– Kom in.

In kommer en liten mager medelålders man iklädd undertröja och uppknäppta mörka byxor.

– Masjenka, har du jod och gasbinda? Galja har skadat sig. Hon har fått flisor i låren.

– Och varför skall jag ge henne jod och gasbinda? – hon, som ville sätta mig på därhus bara för att jag tror att jag kommer att träffa min enda son innan jag dör! far Masja ut samtidigt som hon går till väggskåpet och tar fram det begärda.

– Tack, Masjenka, tack.

– Köp en järnsäng av järnvägsskenor, så slipper hon få flisor i ändan, säger Masja då mannen skyndar sig ut genom dörren.

Masja tar på sig kappan, yllesjal om huvudet och träder de trasiga skorna i galoscher.

– Ja, Herre, nu är det 34 år sedan som jag såg min Leo sist, men du har lovat att jag får se honom igen, och det tror jag på, så då är det bäst att jag går nu till Peter Paul och ser om han inte äntligen dyker upp...

Masja lämnar rummet.

Nästa scen utspelas på bron till Peter Paul-fästningen.

Scen 2.

Masja står vid broräcket och ser folk passera förbi. Hon är vid det här laget ett välkänt original i sina gamla slitna kläder, och folk känner igen henne och gör narr av henne:

– Där går den där gamla skatan igen.

– Väntar du fortfarande på din döde son, gamla tant Masja?

– Han är inte död, svarar hon. Han kommer tillbaka en vacker dag. Det vet jag.

– Så har du sagt i nästan trettio år.

– Har hon hållit på så länge?

– Hon förlorade sin son under kriget. Sedan dess kommer hon hit varje dag för att få se honom igen. Hon är inte ensam. Många gamla mödrar och änkor är sådana

– Stackars gamla fågelskrämma.

En annan gammal luffare möter henne:

– Har du köpt Napoleonbakelser till din son nu igen, Masja?

– Det är hans födelsedag idag. Det skulle bara fattas annat, svarar hon.

Folk skrattar hjärtlöst.

– Köper hon Napoleonbakelser åt sin döde son?

– Varje år.

– Och vem äter dem?

– Måsarna.

Folk samlas i en liten publik och skrattar åt henne.

– Gå hem, Masja! Du skämmer bara ut dig och skrämmer bort turisterna! De vill inte se sådana gamla trashankar här!

– Gå hem, din gamla tiggerska!

– Jag är ingen tiggare, säger Masja.

– Låt henne vara. Lämna henne i fred. Ser ni inte att hon är en moder? Vilken moder som helst är alltid värd respekt.

– Tack för de orden, min vän, säger Masja ömt.

– Tror du verkligen att din son kommer tillbaka?

– Jag vet det, säger Masja. Jag har ju köpt Napoleonbakelser.

En milisman kommer fram till henne.

– Tant Masja, jag är ledsen, men jag måste be er att avlägsna er från bron. Snart kommer flera busslaster med amerikaner, och vi har fått order om att rensa bron och omgivningarna från störande element, så var snäll och flytta på er. Min kollega är inte glad att se er stå här. Ni vet, att jag beundrar er och er kärlek till er son, men tyvärr så har jag mina order att följa.

– Jag förstår dig, Vanja. Du har alltid varit hygglig mot mig. Ja, då får väl det störande elementet flytta på sig då...

I det samma kommer en medelålders man iklädd hatt, en kort brun skinnjacka, beige byxor och bruna skor fram till milismannen.

– Ursäkta mig, men kan ni säga mig, badar man fortfarande här på somrarna, jag menar här vid plagen?

– Å ja, så snart som solen visar sig så invaderas plagen av soldyrkare. Men, om jag får fråga, ni talar ryska fast ni är klädd, hur skulle jag säga, i utländska kläder. Bor ni utomlands?

– Ja, jag bor i Sverige sedan 1944.

Under hela samtalet iakttar Masja mannen och närmar sig honom försiktigt, ställer sig framför honom och studerar hans ansikte. Milismannen blir irriterad.

– Tant Masja, man får inte störa folk eller vara så påflugan....

– Min mor hette Masja, säger mannen, och för första gången ser han på henne.

– Och ni, heter ni Leo? säger hon knappt hörbart och tillägger: Krestov.

– Mamma, Mammatjka, är det du? utropar han och fångar henne då hon avsvimmat och ramlar mot honom. Hon tappar paketet med bakelserna, och de blir liggande i rännstenen. Milismannen tar sig om huvudet.

– O Herre Gud, kan det vara sant att ni kom? Hon har väntat på er i många år. Hon har stått här varje dag. Är ni Leo från Lahtinskajagatan?

– Ja, jag är Leo från Lahtinskaja, och detta är min mor Masja. Jag har letat efter henne genom Röda Korset, men de sade att hon antagligen dog under bombningarna, då vårt hus träffades av bomber redan på hösten '41. Under min vecka här gick jag överallt och frågade efter henne. Och nu, då jag hittat henne.... Herre Gud, mitt flyg går om tre timmar....

– Jag går och stoppar en taxi, så kör ni hem er mor, Leo. Jag har hört så mycket om er under årens lopp, så jag har lärt känna er genom er mor....

Milismannen skyndar sig efter en taxi. Leo skakar försiktigt på Masja, och hon kommer till sans.

– Lovatjka, du, du är levande, du, du, – och hon för sina händer till hans ansikte.

– Mamma, att du lever är ett under. Jag har bett för dig.... på mitt sätt, Mammatjka.

– Ja, Herren, han sviker inte. Han har lovat mig att jag skulle få se dig innan jag dör, och nu står du här levande framför mig, min pojke.

Milismannen kommer skyndsamt fram till dem.

– Kom nu. Taxin väntar.

Alla tre lämnar scenen.

Nästa scen utspelas hemma hos Masja.

Scen 3.

Rumsdörren öppnas, och Masja och Leo stiger in.

– Ja, så här bor jag, pojken min.

Så stannar hon mitt på golvet.

– Hur kunde jag glömma? Vänta, sätt dig ner, så springer jag efter Napoleonbakelserna. Du tycker väl om dem fortfarande, Lovatj?

– Ja, men inte behöver du, Mamma....

– Sitt nu ner och se dig omkring i mitt nya hem. Du må tro att många är avundsjuka att jag har ett så stort rum för mig själv. Under årens lopp har de försökt få ut mig härifrån. Men det misslyckades de med. Oj vad jag pratar, jag kommer snart, jag skall skynda mig....

Masja lämnar rummet. Leo går omkring och ser på fotografier av främmande människor. Det knackar på dörren.

– Kom in.

In kommer den lilla bokhållaren iklädd kostym.

– Förlåt att jag trodde att Masja var inne.... Jag kan återkomma senare.

– Vem är ni? frågar Leo och går fram till mannen.

– Jag är en god vän till Galina Petrovna, Masjas granne, och han pekar på väggen.

– Och vem är ni?

– Jag är Leo, Masjas son.

– Nej! Nehej! Det kan inte vara möjligt! Ni bara skämtar! Ni behagar skämta med mig, kamrat....

I det samma kommer Masja in med en påse i handen, ser på mannen, och utan ett ord tar hon i kavajkragen och kör bort honom mot dörren.

– Gå, och visa dig inte så länge som Leo är här! Vi har inte tid med dig eller Galina! Ni kan roa er själva! Gå!

Och hon föser honom ut genom dörren och stänger den.

– Du är den samma. Du bestämmer i ditt hem, Mammatjka, skrattar Leo och kramar om henne.

– Det är många som har försökt att böja mig, men det går inte. Hellre går jag av än kryper för någon. Nu räcker det om mig, Lovatjka. Berätta: hur har du det?

– Jag har det bra, Mamma. Jag är mycket lyckligt gift för andra gången och har en flicka fast jag aldrig önskat barn. Jag har sett för mycket elände för att vilja sätta barn till världen.

– Men hur hamnade du i Sverige?

– Jag gav mig till tyskarna redan i början av kriget. Vi var många som inte ville försvara de djävla bödlarna. Du skulle ha sett, tusentals gav sig till fånga, inte för att vi var fega, nej! Vi trodde att tyskarna ville befria oss från Stalin och hans anhang. Men vi hamnade från askan in i elden. De behandlade oss värre än djur. Av mitt kompani överlevde bara jag och en ukrainare. Han var Kapo. Den djävulen, han tog livet av flera av sina egna. Han slog ihjäl dem med blybatong, allt för att ställa sig in hos tyskarna.

– Menar du att hela kompaniet gav sig utan strid? frågar Masja förvånad.

– Ja, förutom de som dog dagen innan under artilleribeskjutningen, och så vår politruk, men honom sköt jag. Den djävulen låg bakom en kulspruta och skulle just börja meja ner pojkarna som sträckte upp händerna och gick mot tyskarna. Det var egentligen den enda människa som jag dödat, och det ångrar jag inte.

– Men hur kom du till Sverige? upprepar Masja.

– På hösten 1943 kom jag med en fångtransport från Tyskland till norra Norge. Vi byggde vägar där. Många dog av svält eller överansträngning eller frös ihjäl. Vi förstod att tyskarna höll på att förlora kriget. Men vi visste också, att var det så att man överlevde kriget, ja, då väntade minst tio eller femton år i Sibirien. Vi betraktades som förrädare. Så då återstod bara en sak: att försöka komma över till Sverige. Många har försökt. Få lyckades. De som åkte fast misshandlades, sköts eller hängdes inför alla som ett varnande exempel. Hundarna tog fast de flesta som försökte fly. Det var två riktiga bestar. De slet ut stora köttstycken ur ben och armar. Under flera månader samlade jag på rostiga spikar och taggtrådsbitar, och till sist hade jag gjort två spikklubbor med korta skaft. Dem gömde jag noga under baracken fram till den dag då jag skulle ge mig iväg. Så en natt i slutet av september gav jag mig iväg med mina spikklubbor. Det dröjde kanske en timme eller så då jag hörde hundskall närma sig. Jag orkade inte springa utan ställde mig och väntade på dem.

Då den första kom fram i mörkret, så körde jag klubban i dess öppna käft och sparkade på underkäken. När den andra kom fram fick den samma behandling. Båda bestarna tystnade och sprang ifrån mig med hopspikade käftar. Tre veckor senare tog jag mig över till svenska sidan. Tyska gränsvakter var mig hack i häl. De sista metrarna orkade jag inte gå. Jag kröp. En svensk soldat såg mig och hjälpte mig över gränsen. Han lyfte mig på sina armar och bar mig som ett barn femtio meter in på svensk mark. Vet du, ett ögonblick kände jag det som om det var du som bar mig. Så ömt och varmt kändes det. När de vägde mig på sjukhuset vägde jag knappt 40 kilo.

Masja tar om Leos huvud och kysser honom.

– Pojken min, pojken min, du har lidit.

– Honom glömmer jag aldrig, Mamma.

– Vem menar du?

– Den svenske soldaten som räddade mig från tyskarna.

– Nej, det skall du heller inte göra. De goda skall man bära intill sitt hjärta. De onda minnena skall man trampa ner, ner, (Masja stampar,) och försöka glömma, om det går.

– Mamma, jag måste gå – om en timme.

– Jag vet, men vad arbetar du med? Hur mår din dotter? Har hon barn?

– Jag arbetar på ett stort företag som ingenjör. Min fru är tandsköterska, och min dotter har ett barn. Fast vi umgås inte. Jag har inte sett henne de senaste fem åren. Hon kom till mig endast för att få pengar, och då tröttnade jag på den sortens umgänge och sade ifrån. Då visade hon sig inte mer, och då får det vara för min del.

– Jag tror att din Pappa hade handlat likadant. Man köper inte kärlek och minst av allt av sina egna barn, sade han en gång till en bekant som hade samma problem med sin son. Men bakelserna, Lovatjka. Vi måste fira din födelsedag, min gosse. Jag skall hämta tevattnen, så dricker vi innan du går.

Masja lämnar skyndsamt rummet. Leo ställer sig mitt i rummet och sjunger:

Jag är inte värd denna omtanke och kärlek.

Jag är inte värd dessa års ensamhet.

Hånad, föraktad levde hon på drömmen,
drömmen att en dag få se mig igen.

Tankarna svindlar. Jag känner mig skyldig
inför hennes känslor för mig.

En moders kärlek är starkast i världen.

Det finns ej gränser, avstånd eller hinder
som kan förmå den att slockna eller dö.

Och tidens tand ej biter på den låga
som brinner varmt i modershjärtats slag.

Masja kommer in med koppar och fat och tekanna i sina händer. Hon strålar av lycka.

– Oj, vet du, när jag stod där i köket så skämdes jag att jag i min lycka glömde att tacka Herren för hans ordfasthet.

Hon ställer ifrån sig sin börda på bordet, fattar Leos hand och för honom till fönstret.

– Kom, pojken min, så tackar vi tillsammans Honom, som lät oss träffas innan det blev för sent för mig....

Hon ställer sig på knä och drar Leo med sig.

O Herre, förlåt mig, jag glömde tacka,
tacka för den lycka du skänkte till oss.
Orden blir tomma när känslan tar över.
Allt bara virvlar och flyger omkring.
Kroppen är lätt, likt en fjäder jag svävar,
fötterna blott snuddar vid golvet ibland.
Tack än en gång, mera hinner jag inte,
tiden den rinner, men dig har jag kvar.
Mig kan du glömma, du hållit ditt löfte,
mera begär jag ej, Herre, av dig.
Låt blott min pojke få leva i lycka
resten av livet i sitt nya land.

Masja stiger upp och går till bordet, ordnar med kopparna och håller upp te. Leo står kvar på knä vid fönstret, sjunger:

Hon är omöjlig. Det ser du ju själv, Herre.
Jag är förvirrad, lycklig, stolt, bedrövad,
allt på en gång vid mitt möte med mor.
Tack, kära Herre, för världens bästa Mamma.

Masja leende: – Kom nu, prata inte strunt! Alla mammor är sådana. Skynda dig nu innan teet kallnar. Du har nog inte druckit sådant te under de gångna åren, gossen min.

– Mamma, nu skall jag göra allt för att du skall komma till Sverige. Där kan du få leva i överflöd. Jag har eget hus, bil, båt och en liten trädgård. Där kan du sitta på somrarna och ha det skönt. Vi skall göra allt för dig. Du får ett eget rum med egen toalett. Vi har till och med bastu....

Masja skakar på huvudet. – Nej, pojken min. Man planterar inte ett gammalt träd med djupa rötter i en främmande jord. Det går inte. Jag stannar här. Jag har ändå inte långt kvar, så sätt inte i gång med några tokigheter, Lovatjka.

– Men Mamma, här är du ensam. Min fru Margit, hon skulle göra allt för dig....

Masja viftar avvärjande med handen. – Man skall inte fresta Herrens tålmod och begära mer än jag redan fått. Så. Och nu diskuterar vi inte mera den saken. Matti, din Pappa, han kommer ofta i drömmen till mig. Jag vet att han väntar på mig. Men ät nu din bakelse och drick te. Sedan får vi ge oss iväg om du skall hinna med flyget. Och så skulle jag vilja ha ett foto av dig, om du har något på dig nu?

– Jag har ett litet tillsammans med Margit.

Leo plockar fram plånboken, tar ut pengar och överlämnar foton. – Jag tar ett foto på dig, Mamma. Han tar fram en liten kamera ur jackfickan och blixtrar några gånger.

– Jag skall skicka dig flera foton och pengar så snart jag kommer hem, Mammatjka.

– Vad är detta för pengar? Jag behöver inga. Jag klarar mig ändå.

– Det är tre hundra dollar. Du kan köpa skor och kappa för dem.

– Ja, det är bra, men ät nu någon gång, säger Masja och betraktar foton. – Vad hon ser fin ut, din fru.

– Ja, hon är en underbar människa. Vi lever som du och Pappa. Vi grälar inte eller skriker inte åt varandra.

Masja skrattar. – Vet du att jag och din Pappa hade ett enda riktigt gräl, och då höll det på att gå riktigt illa. Jag ville drämma till honom med en stekpanna, men han

knockade mig precis innan, och jag stöp som en oxe på golvet, men det var bara en enda gång. Sedan visste vi var vi hade varandra.... säger Masja och ler vid minnet. Leo stoppar en bit bakelse i munnen och dricker te.

– Mamma, talas det här om ryska krigsfångar, jag menar sådana som jag?

– Nej, men alla vet att man sände dem direkt från tysk fångenskap till Sibirien på minst tio år som förrädare, och det är inte många som återvänt därifrån.

– Sovjet är det enda land i världen som straffar sina krigsfångar för att de överlevt helvetet i tysk fångenskap. Hos oss i väst talas det mycket om förintelsen av judar, och det tycker jag är riktigt. Men de judar som överlevde blev fria efter befrielsen i motsats till ryska krigsfångar. Nej, ingen gråter över miljoner ihjälpinade ryssar. Vi hamnade mellan två blodiga diktaturers kvarnstenar och maldes till stoft.

– Men Lovatjka, inte skall du ha så dystra tankar nu, pojken min. Det är din födelsedag, så ät nu din älsklingsbakelse och drick te innan det kallnar.

– Förlåt, Mammatjka, jag kan inte hjälpa det. Det kom bara över mig. Jag har gått här i staden en hel vecka och tänkt på alla mina vänner som inte längre finns i livet. Å Herre Gud, jag glömde säga att jag har tagit Pappas efternamn. Det gjorde jag så snart jag kom över gränsen till Sverige. Då kallade jag mig för Orava. (*ekorre*)

Masja skrattar av lycka. – Där ser du! Pappa hade rätt att du en gång skulle få bära hans namn.

De kramas.

– Nej, Mammatjka, nu får vi gå om jag skall hinna till flyget.

– Javisst, du får inte komma för sent, min gosse....

Masja tar på sig kappan och lämnar brådskande rummet.

Scen 4.

Nästa scen utspelas i ett vitt rum. Masja ligger på sängen iförd vit skjorta. Sängen står mitt i rummet. Hon stönar svagt. En läkare kommer in.

– Hur gick det till? Ni har brutit lårbenet.

– Det gör inget, doktorn. Jag har träffat min ende son. Han bor i Sverige och är frisk och lycklig. Hur det går för mig spelar mindre roll, som ni förstår, svarar hon.

– Det blir nog bra med det. Men tala om för mig: hur lyckades ni bryta benet?

– Jag snavade mer eller mindre då vi kom till flygplatsen, och där stoppade en gorilla mig, en sådan där, ni vet, lagårdsdörr till tullare och ville inte släppa fram mig då min pojke skulle visa sitt svenska pass. Den där djäveln sade att här får man inte tiggas. Han trodde att jag var en tiggerska, den träskallen. Men min son kom fram till mig och sade att jag var hans mor och att man behandlar äldre människor med respekt, och det samlades många svenska turister omkring oss, och de talade obegripligt. Min pojke översatte och sade att en man som var journalist skulle skriva i svenska tidningar om det sätt på vilket man behandlar gamla människor i Sovjetunionen. Ja, då blev den där idioten rädd och släppte mig. Det var en riktig kalabalik där. Men min pojke, han var inte rädd för någon. Han tog mig i sin famn och kysste mig inför alla människor. Han höll mig länge länge i sina armar innan de kom och sade att han måste gå om han skulle hinna med planet. Men sedan när jag skulle gå, så vid yttre dörren så flög jag ut på gatan. Jag vet inte om någon knuffat mig eller om jag själv snubblade, men sedan minns jag ingenting förrän jag vaknade här för en stund sedan.

– Ni fick en rejäl hjärnskakning och bröt ert vänstra lårben, och sådant tar tid att läka. Ni har skör benstomme.

– Doktorn, kommer jag att kunna gå riktigt någon gång?
– Det vet man aldrig, det beror på, men vi får hoppas på det bästa.
– Jaså. På det bästa. Då vet jag vad klockan är slagen. Jag har själv sagt det till minst tusen stackare under belägringen av Leningrad, och de flesta dog. Jag arbetade på sjukhus nästan alla nio hundra dagarna. Några kunde vi rädda, men de flesta åkte lastbil till brodersgravar.

– Nåja, så illa är det väl inte med er, kamrat Kristova. Ni är ovanligt pigga efter att ha legat medvetslös i över en vecka, tillägger han uppmuntrande och lämnar rummet.

Ljuset slocknar sakta. När det återkommer sitter Masja i sängen med kryckor i sina händer. Så lyfter hon kryckan mot taket och utbrister:

– Nej, Herre, det här går inte längre. Jag har sagt till dig att du inte skall bekymra dig mer för min skull, utan låt mig få dö. Nu då jag vet att min pojke lever och är lycklig, så är det dags för mig att träffa Matti. Han har väntat länge nog. Nu har det gått tre månader, och jag kan fortfarande inte stödja mig på benet. Det läker sig inte riktigt, säger de. Så gör mig en sista tjänst och ta mig bort härifrån, så slipper jag skräpa här mer. Du vet att jag ångrar det jag gjort i min ungdom. Mer än så kan jag inte göra åt det. Du kanske vill att jag skall skriva ett brev till dig, men jag vet inte adressen. Hur jag än försöker, så får jag ingen kontakt med dig längre. Jag vet inte varför. Så var nu snäll och lyssna på mig en sista gång, Herre.

Masja ställer sig upp på kryckorna och börjar sjunga.

Min ångestbägare rann över.
Vad mer begär du av ett vrak?
Fullkomlighet av sprucken kruka?
Så skör och bräcklig av ett slag.
Det liv jag levt var fullt av ångest,
av längtan, oro och av nöd.
Vad mer begär du av en dödlig
från Dina himlars ljusa höjd?
Försök ej böja mig till jorden
till ynkedomens intighet.
Min kropp är sjuk, men anden lever.
Du själv har härdat den i nöd.
Så lek ej mer. Slå sönder krukans,
och låt mig äntligen få ro.

Andfådd lägger hon sig ner i sängen. Kryckorna ramlar på golvet, och hon stelnar till. Ljuset dämpas ner. Bara en strålkastare belyser Masja på sängen.

Så kommer långsamt Matti fram till sängen. Han åtföljs av Banzai, Annusjka, Pavel, Vasjka, väninnor och arbetskamrater från Patronfabriken och alla de andra som har korsat hennes långa liv. De samlas alla omkring sängen och sjunger en hymn till Masja, (inalles ca 30 personer).

Din långa vandring tagit slut,
ett liv i nöd och längtan.
Din kärlek bröt mot allt förnuft.
Du stolt och tåligt väntat ut
av Herren givna löften.

Nu är du fri från smärta och från hån,
fri för att flyga likt en svala högt.
Och du skall aldrig mera känna smärtans nålar,
blott himmelsk frid och kärlek utan gräns.

Under sången lyfter de upp Masja och bär henne liksom svävande ovanför sina
huvuden. Strålkastare följer deras utgång.

SLUT.

(Göteborg, mars 1999.)